

29023

Voorzienings- en leveringszekerheid energie

Nr. 637

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT
Vastgesteld 18 februari 2026

De vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei heeft op 14 januari 2026 overleg gevoerd met mevrouw Hermans, minister van Klimaat en Groene Groei, viceminister-president, over:

- de brief van de minister van Klimaat en Groene Groei d.d. 15 april 2025 inzake update gasleveringszekerheid Q2 2025 (Kamerstuk 29023, nr. 563);

- de brief van de minister van Klimaat en Groene Groei d.d. 14 juli 2025 inzake tussentijdse update gasmarkt en gasopslag (Kamerstuk 29023, nr. 591);

- de brief van de minister van Klimaat en Groene Groei d.d. 16 september 2025 inzake leenfaciliteit vultaak gasopslagen EBN 2025-2026 en 2026-2027 (Kamerstuk 29023, nr. 594);

- de brief van de minister van Klimaat en Groene Groei d.d. 13 november 2025 inzake update vulgraden gasopslagen (Kamerstuk 29023, nr. 600);

- de brief van de minister van Klimaat en Groene Groei d.d. 30 september 2025 inzake update gasleveringszekerheid Q3 2025 (Kamerstuk 29023, nr. 596).

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De fungerend voorzitter van de commissie,

Kröger

De griffier van de commissie,

Nava

Voorzitter: Boomsma

Griffier: Teske

Aanwezig zijn zeven leden der Kamer, te weten: Boomsma, Erkens, Jumelet, Klos, Kops, Van Oosterhout en Vermeer,

en mevrouw Hermans, minister van Klimaat en Groene Groei, viceminister-president.

Aanvang 13.31 uur.

De voorzitter:

Goedemiddag, allemaal. Hartelijk welkom bij deze vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei. Ik heet ook minister Hermans van harte welkom. Vandaag hebben we een commissiedebat Gasmarkt en leveringszekerheid. Daarbij zijn de volgende leden aangetreden: de heer Vermeer van de BBB, de heer Jumelet van het CDA en de heer Klos van D66. O, excuus, ik vergeet mevrouw Van Oosterhout van GroenLinks. Van harte welkom. We zijn in klein comité vandaag, maar over dit belangrijke onderwerp gaan wij het hebben. Elk commissielid heeft vijf minuten. Ik heb begrepen dat zo meteen nog een commissielid van de VVD zal aantreden, de heer Erkens. Die komt dan om 14.00 uur, maar ik stel voor dat we gewoon beginnen. Aan u het woord, mevrouw Van Oosterhout.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Vanochtend werden we wakker met de zoveelste wake-upcall. 2025 was het derde warmste jaar ooit gemeten, en dat zonder El Niño. Tien jaar geleden hebben we in Parijs afgesproken de 1,5 graad temperatuurstijging te voorkomen. Vorig jaar zaten we op een stijging van 1,47 graden. Dan kan je maar één conclusie trekken: we moeten nog sneller van het gas af. Wat is de reactie van de minister op dat nieuwe wetenschappelijkonderzoekresultaat en welke opdracht geeft ze in dat licht graag mee aan haar opvolger?

Ondertussen leven we in tijden van enorme geopolitieke spanningen. Trump is Venezuela binnengevallen en Iran kan iedere dag volgen. Hij doet dat niet om de onderdrukte Venezolanen of Iraniërs te helpen, hoewel deze mensen wel een belangrijke strijd voor mensenrechten, vrijheid en democratie voeren. We weten allemaal waar het voor Trump echt om draait: olie.

Machtsstrijd, conflicten en chantage draaien vaak om olie en gas. Ondertussen blijven wij ons in Nederland veel te lang aan die fossiele bronnen vastklampen.

De illusie dat meer gas ons onafhankelijker of veiliger gaat maken, is uiterst naïef. Fossiel maakt ons juist kwetsbaar. Hoe langer we vasthouden aan het oude fossiele energiesysteem, hoe kwetsbaarder we onszelf maken. De enige manier om veiligheid en autonomie voor Nederland en Europa te garanderen is zo snel mogelijk alle fossiele bronnen uitfaseren. Van het gas af gaan maakt ons weerbaarder voor geopolitieke spanning en voor chantage van buitenlandse regimes. Werkt de minister in het licht van deze toenemende geopolitieke spanningen aan een plan om fossiel sneller uit te faseren? Zoekt de minister actief naar bijkomende manieren om de uitrol van hernieuwbare-energieopslag en energie-efficiëntie te versnellen, gezien de Amerikaanse invasie van Venezuela en een mogelijke ingreep in Iran?

Sommige collega's denken dat meer gas zorgt voor meer energiezekerheid. Dan kan ik alleen maar vragen: heeft u niets geleerd van de energiecrisis? De hele energiecrisis, al die torenhoge rekeningen bij gezinnen, de verslechterde competitiviteit van de industrie: het kwam allemaal door onze afhankelijkheid van gas. De crisis heeft pijnlijk duidelijk gemaakt hoe de afhankelijkheid van fossiele markten huishoudens en bedrijven raakt. Wie mensen wijsmaakt dat in Nederland boren leidt tot een veel goedkopere rekening, houdt hen voor de gek. Dat gas gaat immers gewoon de internationale markt op en zal die marktprijzen volgen. Soms vallen die prijzen mee, maar vaak zullen ze serieus tegenvallen. Zeker met meer oorlog in de wereld mogen we meer plotse prijsstijgingen verwachten.

Ondertussen blijkt uit een recent rapport van TNO over de weerbaarheid van het energiesysteem dat juist een duurzamer energiesysteem ons weerbaarder maakt tegen prijsschokken. Hoe kijkt de minister naar de uitkomsten van dit rapport? Hoe rijmt ze deze met het beleid om desalniettemin vast te houden aan nieuwe investeringen in gasvelden? Meer nog: zonder zon en wind waren de rekeningen van gezinnen en bedrijven de afgelopen jaren nog veel harder gestegen. Energiesystemen met meer wind, zon, isolatie en opslag beschermen mensen tegen een nieuwe energiecrisis, terwijl een fossiel systeem ons steeds opnieuw blootstelt aan dezelfde risico's. Volgens schattingen van het Internationaal Energieagentschap heeft de nieuw geïnstalleerde wind- en zonnecapaciteit in de EU tussen 2021 en 2023 alleen al een kostenbesparing van 100 miljard euro opgeleverd. Voor Nederland betekende dit een kostenbesparing van €60 per jaar voor een huishouden met een gemiddeld elektriciteitsverbruik. Wind en zon zorgen nu al voor lagere energieprijzen, terwijl gas de rekening zo vaak plots doet stijgen. Investeren in duurzaamheid is investeren in betaalbaarheid en in stabiliteit. Dankzij hernieuwbare opwek, energie-efficiëntie en energieopslag zijn mensen minder afhankelijk van internationale gasmarkten en geopolitieke conflicten.

Voorzitter. Het is duidelijk dat echte energiezekerheid niet zit in fossiele winning. Fossiel maakt ons kwetsbaar voor geopolitieke spanningen en chantage, kwetsbaar voor extreme prijsschommelingen op internationale markten en kwetsbaar voor de enorme schade aan klimaat, milieu en volksgezondheid. Echte weerbaarheid zit in de transitie. Het versnelt het afbouwen van fossiele afhankelijkheid en het opbouwen van een robuust, duurzaam energiesysteem. Van het gas af gaan is daarom niet alleen een klimaatkeuze, maar ook een veiligheids- en een weerbaarheidskeuze. Dat maakt Nederland geopolitiek weerbaarder, beter beschermd tegen prijsschokken en toekomstbestendig voor mens, milieu en economie. Dáár zou dit debat over de gasmarkt over moeten gaan.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel voor uw bijdrage. Dan geef ik nu het woord aan de heer Klos.

De heer **Klos** (D66):

Dank u wel, voorzitter. In de jaren zestig gaat heel Nederland aan het aardgas. Het programma Andere Tijden heeft dat prachtig gedocumenteerd. Amerikanen, Duitsers, Italianen en Fransen brengen hun kennis naar Nederland en leggen stalen buizen door het land. De overheid zet een optimistische campagne op met reclames in de bioscoop en ook al een beetje beginnend op televisie. Het wordt van begin tot eind door de instanties geregeld. Nieuwe fornuizen worden de huizen van Nederlandse gezinnen in gedragen. De gaskachel maakt een einde aan het blauwbekken in de keuken en de badkamer. De luchtkwaliteit verbetert door de afwezigheid van de roet en het stof van de kolen. Het is niet goedkoop, maar mensen raken overtuigd door het comfort van het schonere leven in huis. Binnen tien jaar is de hele operatie voltooid. Het liedje dat dan wordt gezongen, heeft als tekst "In Holland ligt een buis en die buis gaat naar uw huis".

Zestig jaar later staan we voor een nieuwe sprong vooruit: de grote overgang naar groene, duurzame energie van eigen bodem. De tijd van gas uit Groningen is voorbij. Met het definitief sluiten van het Groninger gasveld kregen de Groningers de zekerheid en de erkenning die ze lang, te lang, zijn ontzegd. De tijd van Russisch gas is ook voorbij. Met het verbieden van Poetins gas trekken Nederland en de EU de enige juiste conclusie uit de agressieoorlog tegen Oekraïne. Op het snijvlak van die twee ontwikkelingen wil ik de minister ook direct bevragen. Oekraïne zou graag gebruik willen maken van de afgedankte gasinstallaties in Groningen. Is de minister voornemens om daarbij te helpen?

Voorzitter. In de overgangsfase naar een compleet schoon systeem hebben we voldoende gas nodig. We hebben niet zo veel nodig dat het de overgang naar schonere en goedkopere opties in de weg gaat staan, maar genoeg om mensen nu in de winter te voorzien van betaalbare energie. Dat is ook de reden dat we samen met andere Europese landen afspraken hebben gemaakt over het vullen van de gasopslagen. Het is ook de reden dat we daarvoor landelijke streefnormen hebben opgesteld. Tot vorig jaar werden die ieder jaar behaald. Dit jaar was het grote nieuws echter dat het kabinet in gebreke is gebleven. Noch het Europese wettelijke doel, noch het eigen Nederlandse streefdoel werd behaald. Daarom heb ik de volgende vragen aan de minister. Wat is de minister van plan om een herhaling van deze risicovolle situatie volgend jaar te voorkomen? Wat kan de minister doen om de risico's op hoge prijzen in het volgende vulseizoen ook te voorkomen?

Voorzitter. Ik lees in de brieven dat de minister geen zorgen heeft over de leveringszekerheid en de prijs van gas. Alleen in extreem koude winters zou er een beperkt tekort kunnen ontstaan. Er wordt daarbij weinig tot niet gesproken over de geopolitieke situatie. Dat is moeilijk te begrijpen. Trump kan de toelevering van Amerikaans lng, een derde van onze import, plotseling beperken. Hij heeft al eens gedreigd met het gebruik van Amerikaanse grondstoffen als pressiemiddel. Poetin kan de toevoer van gas uit Noorwegen verstoren met aanvallen op de pijpleidingen. Gas uit Qatar kan bij verdere escalatie in Iran mogelijk moeilijk door de Straat van Hormuz. Dit zijn alle drie geen ondenkbare scenario's; we moeten daarop voorbereid zijn om Nederland te beschermen. Kan de minister daarom een heldere inschatting geven van de gevolgen van een stop op de gasexport van de VS, Noorwegen of Qatar voor huishoudens en bedrijven in Nederland?

Voorzitter. De goedkoopste energie is energie die je niet gebruikt. De meest directe ingreep die we kunnen doen, is dus mensen helpen bij besparing. Mijn eerste werkbezoek als Kamerlid was bij mevrouw Willy Hartman, hier in Den Haag. Zij krijgt van haar energiecoach Roger hulp om de rekening omlaag te brengen. In zijn ervaring kunnen mensen met een paar simpele tips tot wel €500 per jaar besparen. Energiebank Nederland en de FIXbrigade doen daarbij uitstekend werk in Nederland. Zij spraken tijdens dat bezoek dan ook klare taal. Het kabinet schiet tekort in het verduurzamen van huizen. Er is onvoldoende structurele financiering voor dit soort fixteams. En er moet voor verhuurders aanvullend beleid komen om huurhuizen te isoleren. Dat lijken mij hele logische stappen. Daarom wil ik ook vragen waarom het kabinet die zaken in de afgelopen tijd niet heeft geregeld. Is dat nou een kwestie van geld of vindt de minister die stappen om een andere reden onverstandig?

Tot slot. Als we de cyclus van onzekerheid over gas willen doorbreken, is het van het grootste belang dat we de energietransitie van onze tijd, die naar groene energie van eigen bodem, met spoed vervolmaken. De experts van TNO lieten inderdaad recent nog zien dat Nederland met duurzame energie vrijwel immuun is voor schokken van de energiecrisis. In de zestiger jaren duurde de stap naar aardgas minder dan tien jaar. De instanties maakten het

makkelijk voor mensen en die omarmden op hun beurt het comfort en de milieuvoordelen. Er staat ons niets in de weg om met dezelfde voortvarendheid nu ook aan de slag te gaan. De opdracht is misschien taaier, maar de vooruitzichten zijn prachtig: een schoon en onafhankelijk Nederland, waar mensen comfortabel wonen met een lage energierekening.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, ook u, voor uw bijdrage. Ik zie nog een interruptie. Gaat uw gang.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Ik ben heel blij om te horen dat de heer Klos stelt dat er niet meer geboord mag worden onder Groningen, onder andere gezien het risico op aardbevingen, maar ik ben benieuwd hoe de collega staat tegenover de boringen die nog gepland staan in onder andere Drenthe en Friesland. In Groningen werd het risico op aardbevingen lang onderschat en dat dreigt hier ook weer te gebeuren. Dus is de heer Klos het met me eens dat we alle velden op land zo snel mogelijk zouden moeten uitfasen en dat we, met het oog op onder andere het aardbevingsrisico, geen nieuwe boringen zouden moeten starten?

De heer **Klos** (D66):

D66 is er altijd heel duidelijk over geweest dat ook de kleine gasvelden, die aanleiding geven tot onzekerheid bij mensen, gesloten moeten worden. Volgens mij zijn we daar altijd heel helder over geweest.

De **voorzitter**:

Een vervolginterruptie.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Met "dat de velden gesloten moeten worden onder Groningen" heeft u het denk ik over de velden onder Groningen. Intussen worden er in rap tempo allerlei nieuwe velden goedgekeurd in onder andere Drenthe en Friesland. Dus nogmaals stel ik de vraag aan de heer Klos hoe D66 tegenover het aanboren van dit soort nieuwe velden staat.

De heer **Klos** (D66):

Ja, die benadering van mevrouw Van Oosterhout kan ik heel goed volgen. Ja.

De **voorzitter**:

Dan geef ik nu het woord aan de heer Jumelet.

De heer **Jumelet** (CDA):

Dank u wel, voorzitter. Juist nu we toch echt winter hadden of hebben -- het is in ieder geval nog steeds winter -- is het goed om te spreken over de gasmarkt en de leveringszekerheid en vooral over de vraag of we het nog steeds goed geregeld hebben en de vraag of we het betaalbaar kunnen houden.

"Ooit kende Noordwest-Europa nationale gasmonopolies. Leveringszekerheid was voor hen een license to operate. Ze bouwden daartoe gasopslagen. Dit vergde grote investeringen op basis van technische berekeningen, inclusief risicoanalyses, waarin het falen van componenten in het energiesysteem werd gesimuleerd. De gasopslagen werden elke zomer gevuld. Aardgas vormde immers, net zoals nu overigens, de ruggengraat van de nationale energiesystemen." Ik citeer emeritus lector de heer Martien Visser. "De oude nationale energiemonopolies zijn niet meer, langetermijngascontracten lopen af en het Groningenveld, terecht, gesloten. Economen en handelaren hebben de rol van de technische specialisten overgenomen. Wat bleef, is de rol van de gasopslagen. Zonder Groningen zijn die belangrijker dan ooit."

Gas en opslag blijven voorlopig nodig voor de piekvraag in de winter, voor flexibiliteit in het energiesysteem, voor industrie en als back-up voor de elektriciteitsproductie. Over dat vullen van de gasopslagen en dus de leveringszekerheid zijn natuurlijk vragen te stellen, allereerst hoe het op dit moment staat met de vulgraad. Ik las in een bericht dat die eind vorige week 43% was en vanochtend las ik in een bericht -- de minister was daarover ook in het nieuws -- dat die inmiddels 40% is. Eigenlijk is het antwoord op die vraag dus al gegeven. In hetzelfde programma heeft de minister namelijk aangegeven dat zij geen reden ziet tot zorg. Dat kan ze misschien ook hier nog herhalen straks.

Maar dan over de energieafhankelijkheid. Ons gas komt nog maar voor een klein deel uit eigen land. Meer dan drie vierde -- ik las ergens 88% -- van het aanbod komt uit niet-EU-landen. Het komt vooral uit Noorwegen, maar Ing komt ook uit de VS en Qatar. Een vraag: is er ook een scenario dat rekening houdt met een langdurige en grootschalige verstoring van de gasmarkt? Is er zicht op de economische impact van het wegvallen van bijvoorbeeld het gas uit Noorwegen -- collega Klos sprak er net al over -- of de VS? Geopolitiek is

er van alles aan de hand en het kan zomaar invloed hebben op de leveringszekerheid. Ik denk dus dat het goed is om daarover te spreken.

Om de vulgraad van de gasopslagen zo goed mogelijk op peil te krijgen, is de inzet van EBN onvermijdelijk, zo lezen we in de brieven. Die inzet is dit jaar ook behoorlijk verruimd, van 12 terawatt in 2024 naar 28 terawatt in 2025. Een vraag: wat is er in dat kader te zeggen over het effect van de inzet van EBN om de gasopslagen te vullen op de prijs die de consument betaalt? Dat is niet onbelangrijk voor het betaalbaar houden van energie. Er wordt gesproken over een strategische voorraad. Zie daarvoor het rapport van de Mijnraad. Dat zou toch vooral een Europees systeem moeten zijn, zo stellen we als CDA-fractie, zoals bij olievoorraden, waarbij elk land naar rato van het verbruik haar bijdrage levert. Dat voorkomt, zo mogelijk, dat individuele landen opdraaien voor de kosten, zoals nu bij EBN, terwijl de baten aan heel Europa ten goede komen. Hoe kijkt de minister hiernaar?

Voorzitter. De vultaak van EBN wordt de komende jaren nog veel verder uitgebreid, horen we, doordat GasTerra de activiteiten beëindigt, bijvoorbeeld ook in Norg en Grijpskerk. De uitbreiding is naar maximaal 80 terawatt in Bergermeer, Norg en Grijpskerk tezamen in het jaar 2026 en 2027. Een paar vragen daarbij. In hoeverre is EBN berekend op die taak? Dat is nogal wat. Wat is daar nog voor nodig, niet alleen financieel, maar ook qua organisatie? Wat is de uitkomst geweest van het onderzoek naar diverse opties waar we over hoorden, waarbij EBN toegang kan krijgen tot de opslagen Norg en Grijpskerk? Als EBN nettokosten moet maken voor het voldoende vullen van de gasopslagen, zal dat een heffing betekenen voor de gebruikers van gas, boven op de tarieven voor het gastransportnet. Ik vroeg daar zojuist ook al naar. Kan de minister schetsen aan welke orde van grootte er dan bij zo'n mogelijke heffing gedacht moet worden? Maar ook: vindt de minister dit verantwoord als het gaat om het betaalbaar houden van de energierekening? De Nederlandse Vereniging Duurzame Energie pleit daarom, wat ons betreft terecht, voor meer inzet op onder andere besparing -- hier hebben we het weer: besparing -- en versnelling van de aanleg van bijvoorbeeld warmtenetten. De Nederlandse Vereniging Duurzame Energie pleit ook voor inzet op groen gas en onder andere verduurzaming van de industrie.

Voorzitter. Ook nog een paar momenten aandacht voor het sectorakkoord inzake gaswinning op land. Het streven was om voor het zomerreces afspraken te maken voor gaswinning op land, waarin onder andere duidelijkheid wordt geboden over de vraag hoe de omgeving wordt betrokken bij gaswinning op land, over de vraag waar wel of niet gas wordt gewonnen, over de voorwaarden voor verantwoord gas winnen, over de communicatie daarover, over een betere verdeling van lusten en lasten, over extra afspraken over vergunningverlening en kwaliteit en over afsluiting van gaswinning en nazorg. Daarom is de vraag nu: wat is de stand van zaken van deze afspraken over gaswinning op land? Welke opties worden er in het kader van deze afspraken overwogen, bijvoorbeeld als het gaat om de verdeling van lusten en lasten van gaswinning?

Voorzitter, tot slot ga ik in mijn bijdrage in op de mogelijke inzet van de kussengasreserves. CE Delft, een onafhankelijk Nederlands onderzoeks- en adviesbureau, heeft in opdracht van Energie Nederland een analyse gemaakt van maatregelen om de leveringszekerheid en betaalbaarheid van gas te verbeteren. CE Delft noemt daarin de inzet van bestaande kussengasreserves als optie. Hoe kijkt de minister naar het mogelijk gebruik van de strategische kussengasreserves? Ze weet namelijk vast van het standpunt van kritische inwoners en betrokken overheden, bijvoorbeeld in de gemeente Noordenveld. Ze maken zich al langer zorgen over seismische activiteit vanwege het vullen en uithalen van gas uit de reserve bij Norg en de verschillende tempo's waarin dat gebeurt.

De **voorzitter**:

Mag ik u vragen af te ronden?

De heer **Jumelet** (CDA):

Nog één zin, voorzitter. In antwoorden op vragen van de Kamer in 2024 stelt u dat voor het ingediende winningsplan de procedure van de Mijnbouwwet wordt gevolgd. Kunt u, zeg ik via de voorzitter, aangeven wat de stand van zaken is?

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Er is nog een interruptie.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Ik hoor de heer Jumelet spreken over geopolitieke spanningen en de mogelijke impact die zij zouden kunnen hebben op de gasmarkt, maar het is juist onze afhankelijkheid van fossiele energie die ons kwetsbaar maakt. Hoe langer we vasthouden aan het fossiele energiesysteem, hoe kwetsbaarder we ook zijn voor die geopolitieke spanningen. Is de heer Jumelet het met me eens dat het daarom juist noodzakelijk is om versneld fossiel af te bouwen?

De heer **Jumelet** (CDA):

Ik denk dat wij al eerder hebben geconstateerd dat wij gas nodig hebben, vooral in die tussenfase naar, uiteindelijk, de klimaatdoelen: energieneutraal zijn en van het gas af komen. Ik denk dus dat het goed is om die weg te

volgen, maar het antwoord daarop is dat we inderdaad nu zien wat het betekent om afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen. Ik ben het dus met u eens als het gaat over die transitie: daarbij hebben we, denk ik, haast te maken. Dat heb ik ook in mijn bijdrage proberen duidelijk te maken. Maar we hebben het nu nog wel nodig. Dat is in feite het dilemma waar we ons op dit moment in bevinden.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Vermeer.

De heer **Vermeer** (BBB):

Dank u wel, voorzitter. De gasmarkt en leveringszekerheid blijven cruciale onderwerpen, zeker in tijden van geopolitieke spanningen -- meerdere collega's refereerden daar ook al aan -- maar we hebben ook te maken met stijgende energiekosten en een energietransitie. BBB staat voor klimaat- en energiebeleid dat zekerheid biedt, betaalbaar blijft en Nederland zo min mogelijk afhankelijk maakt van externe factoren en geopolitieke ontwikkelingen.

De gasleveringszekerheid blijft een prioriteit voor BBB. Dit debat zou eerder al in december plaatsvinden, maar op 30 september hadden we al een brief van de minister gehad die een goed inzicht gaf in de stand van zaken van de internationale gasmarkt en de gasopslag. De vulgraad van de Nederlandse gasopslagen was op 27 september vorig jaar 70%. Een jaar eerder was die nog 93%. Inmiddels zitten we rond de 40%. Het is weliswaar half januari, maar de echt koude periode kan historisch gezien nog komen. Huidige modellen geven zelfs aan dat er in de komende drie weken nog een extreme koudegolf zou kunnen komen. Kan de minister uitleggen waarom de gasopslagen dit jaar minder vol waren dan afgelopen jaren? De heer Klos stelde dat deze niet aan de wettelijke normen voldeden. Volgens mij is dat wel het geval. Anders hadden we dat allang gehoord, was de minister naar de Kamer geroepen en was er waarschijnlijk met allerlei moties gewapperd. Dat heb ik in ieder geval niet gezien. Wat beweegt ons nou om daarbij zo op het randje te gaan zitten? Ook om geopolitieke redenen zou een extra voorraad wenselijk zijn.

Dan de energiemarkt. Die lijkt volgens de brief van de minister gestabiliseerd, met groothandelsprijzen voor gas tussen de €30 en €35. Inmiddels liggen die prijzen daar zelfs onder, om een reden die niet iedereen leuk zal vinden: in Azië wordt meer met kolen gestookt. Daardoor is gas goedkoper geworden, maar de consumentenprijzen blijven hoog. Dit raakt vooral huishoudens en midden- en kleinbedrijven. BBB kiest voor betaalbaarheid voor huishoudens en het mkb. Wij willen dus meer regie op de energiecontracten, zodat consumenten niet langer de hoofdprijs betalen. Hoe

kunnen wij voorkomen dat kleine ondernemers en middeninkomens onevenredig hard geraakt worden door de energietransitie en het klimaatbeleid? Kan de minister zorgen dat gestabiliseerde groothandelsprijzen ervoor gaan zorgen dat ook de consumentenprijzen gaan dalen?

Dan de energieonafhankelijkheid. Nederland is nog lange tijd afhankelijk van de import van energie uit het buitenland, onder andere via lng-terminals. BBB is groot voorstander van diversificatie van de energievoorzieningen. lng draagt daaraan bij. Ik heb nog wel een vraag: wanneer gaan wij, gezien de huidige situatie, echt definitief stoppen met de export van aardgas naar Duitsland en andere landen? Wanneer gaan we helemaal naar nul? Of zitten we inmiddels op nul? Dat zou namelijk nieuws zijn.

Dan de toekomstige gasinfrastructuur. D66 en CDA gaven in hun zogenaamde "positieve agenda" aan vol in te zetten op elektrificatie, maar onze energie-infrastructuur kan dat simpelweg niet aan. Het energienet barst uit zijn voegen en de wachtrijen om aangesloten te worden, blijven nog groeien. Hoe je het ook wendt of keert, Nederland heeft voorlopig -- ik denk zelf nog wel 40 jaar -- gas nodig als basislast, naast de verdere ontwikkeling van kernenergie en mogelijk waterstof. Maar dat laatste is nog steeds een belofte en geen realiteit. BBB wil inzetten op een realistisch en praktisch uitvoerbaar overgangsbeleid. De komende jaren hebben we gas daarbij hard nodig en moeten we inzetten op verdere ontwikkeling en innovatie van kernenergie en mogelijk waterstof. De gasinfrastructuur moeten we behouden en versterken, als back-up binnen de energiemix.

Voorzitter, tot slot. BBB blijft de ontwikkelingen op de energiemarkt nauw volgen. Het kan niet zo zijn dat de groothandelsprijzen van gas stabiliseren en voorspelbaar lijken te worden, maar gezinnen en mkb-bedrijven daar niets van merken. Wij kiezen voor realistisch en haalbaar beleid. De komende jaren blijven we gas nodig hebben binnen de energiemix. Op basis van wensdenken en overambitieuze plannen is geen bedrijf te runnen, laat staan een land.

Dank u wel. Zoals ik aan de voorzitter heb aangegeven, vertrek ik om 15.00 uur uit dit debat, omdat er dan ook een debat over verkiezingen plaatsvindt, en je weet nooit hoe snel zo iets actueel is.

De **voorzitter**:

Dat vinden wij jammer, meneer Vermeer, maar dat is genoteerd. Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Kops van de PVV.

De heer **Kops** (PVV):

Dank u wel, voorzitter. Eerst even terug naar oktober vorig jaar, want toen lazen we het bericht "Nederland heeft de kleinste gasvoorraad in jaren en dat komt door goedkoop gas". Dat klinkt natuurlijk heel tegenstrijdig, want als gas goedkoop is, relatief althans, dan is dat toch juist hét moment om de voorraden maximaal te vullen, zou je zeggen. Maar niet dus. Het zijn de energieleveranciers die gas inkopen en opslaan, maar aangezien zij toen niet de verwachting hadden het gas over een tijdje weer met winst te kunnen verkopen, was het voor hen minder aantrekkelijk om de voorraden uit te breiden.

Voorzitter. Dat gezegd hebbende: op 1 november moesten de gasvoorraden voor 80% zijn gevuld. Althans, dat was het advies van Gasunie, en de minister heeft dat overgenomen. Maar helaas, op 1 november bedroeg de vulgraad volgens het Nationaal Energie Dashboard 73,5%, oftewel: doel niet gehaald. Gasunie noemde dat toen "geen vetpot". Kunnen we hieruit concluderen, gezien de focus op de te maken winst, dat extra opslag boven op alle verplichtingen en doelen die worden gesteld, en daarmee ook gedeeltelijk onze leveringszekerheid, ondergeschikt is gemaakt aan die winst? Ik denk dat het antwoord ja is, want de minister heeft niet voor niets aan Energie Beheer Nederland, EBN, de taak gegeven "om de opslagen te vullen voor zover de markt dat niet zou doen". Dan is de vraag: wat heeft de minister eigenlijk gedaan om haar eigen vuldoel van 80% wel te halen? Ook na 1 november vorig jaar is dat doel namelijk niet gehaald. De minister schrijft dan wel dat de vulgraad van EBN maximaal is uitgebreid, maar nogmaals de vraag: waarom is dat dan niet gelukt? Wat heeft de minister gedaan?

Voorzitter. Als ik de minister zo citeer, dan doe ik dat uit brieven van oktober en november, maar we willen natuurlijk weten hoe we er nu voor staan. In die brieven van oktober en november lezen we, even in mijn eigen woorden: geen zorgen, het komt allemaal wel goed met die leveringszekerheid. Maar wat is dan de huidige stand van zaken? We hebben het natuurlijk allemaal gezien: kou, sneeuwval, noem maar op. We zitten nu, 14 januari, op een vulgraad van nog maar 39,1%. Dat is weinig. Is dat voldoende, zo is de vraag. Moeten we ons zorgen maken? Wat gaat de minister nu doen? Ik citeer energie-expert Martien Visser: "Energie is een eerste levensbehoefte en onze opslag kan niet tegen een stootje. We zijn met te weinig gas de winter ingegaan. Laat dit een wake-upcall zijn." Is dit voor de minister daadwerkelijk een wake-upcall? En wat nu? Dit debat over de gasmarkt en de leveringszekerheid is namelijk een terugkerend debat. Ieder jaar opnieuw stellen we de vragen: worden de gasopslagen voldoende gevuld? Komen we de winter wel door, ook als die heel onverwacht heel koud blijkt te zijn? Ieder jaar is het dan spannend. Het komt allemaal heel ad hoc over. Daarom de vraag: heeft de minister ook iets van een structureel plan? Zoals gezegd kan de opslag niet tegen een stootje. Wat nu als de import in de toekomst wordt verstoord? Wat dan?

Voorzitter. Twee dagen geleden werd uit cijfers van Gasunie bekend dat er in 2025 meer gas is getransporteerd dan een jaar eerder. Dat had, naast de opslag, twee oorzaken: ten eerste een hoger verbruik door elektriciteitscentrales en ten tweede de export naar Duitsland. Er was 17% meer gasverbruik door elektriciteitscentrales om de schommelingen van zonne- en windenergie op te vangen. Oftewel, we krijgen steeds meer zonnepanelen en windturbines om van het gas af te komen, maar tegelijkertijd is er steeds meer gas nodig voor als de zon niet schijnt en het niet waait. Hoe tegenstrijdig wil je het hebben? Ook hier is dan de vraag: wat is het plan van de minister om te voorkomen dat het land ook in de toekomst in de kou komt te zitten?

Voorzitter. Dan de export naar Duitsland. Hoeveel van ons gas uit die opslagen is eigenlijk naar Duitsland geëxporteerd? En tegen welke prijs is dat gebeurd? Feit is dat ook andere landen, die zelf weinig tot geen opslag hebben, van de onze profiteren. Dat is en blijft cru. Hoe gaat de minister in de toekomst voorkomen dat wij onze opslagen met pijn en moeite vullen, mede ten gunste van andere landen, met als gevolg dat wij zelf op een lage vulgraad zitten en het allemaal misschien kielekiele wordt, en we de opslagen vervolgens met veel pijn en moeite opnieuw moeten gaan vullen? Doen we het voor onszelf of voor andere landen?

Voorzitter. Wat doet deze export eigenlijk met onze importafhankelijkheid? Maakt de afhankelijkheid van de ons omringende landen van onze opslagen ons vervolgens niet meer afhankelijk van import uit andere landen? Klopt die redenatie?

Ik ben door mijn tijd heen, dus graag een reactie. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dat is heel netjes van u, maar ik heb bij de heer Jumelet ook iets van coulance betracht. Als u dus nog één of twee zinnen wilt uitspreken, keuren we dat goed.

De heer **Kops** (PVV):

Dank u wel, voorzitter. Dan nog enkele zinnen. Het is al heel lang niet meer gegaan over de langetermijnexportcontracten. Ik heb altijd begrepen dat die contracten lopen tot 2030. Dat is nog vier jaar. Al jaren geleden werd er, ook door voorgaande kabinetten, gezegd dat landen als Duitsland hun import van ons gas versneld zouden gaan afbouwen. We hebben daar al lang niks meer over gehoord. Mijn vraag is dus of dat klopt. Lopen die contracten nog? En hoe wordt dan de export van vorig jaar verklaard van ons gas naar Duitsland?

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Erkens van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie.

De heer **Erkens** (VVD):

Dank u, voorzitter. Ik vervang ...

De **voorzitter**:

Excuus, excuus, ik vergis me. Ik had over het hoofd gezien dat de heer Klos nog een interruptie wil plaatsen.

De heer **Klos** (D66):

Dank u wel, voorzitter, dat daar ook coulance voor is. Ik zat even te klapperen met mijn oren, want de heer Kops van de PVV vroeg om een structurele oplossing voor het gasprobleem. Die structurele oplossing is er; die wordt gedragen door een meerderheid van de partijen in de Kamer en daar is de minister mee bezig. Dat is de overgang naar een hernieuwbaar energiesysteem, zodat we niet meer met die gasproblematiek zitten. Ik wil hem het volgende vragen. De PVV schrijft in het verkiezingsprogramma: geen miljardenverspilling aan klimaatbeleid maar een betaalbare energierekening. We hebben in de aanloop naar dit debat juist een onderzoek gekregen waarin staat: als we het klimaatbeleid uitvoeren, krijgen we een betaalbare energierekening en zijn we vrijwel helemaal gevrijwaard van de gevolgen van een energiecrisis. Mijn vraag aan de PVV is: wat weet u wat TNO niet weet?

De heer **Kops** (PVV):

Als je een betaalbare gasrekening wilt, wat moet je dan in de eerste plaats niet doen? Iedere keer de belasting op gas verhogen. Dat is namelijk jarenlang gebeurd. Jaar na jaar gaat die belasting, die energiebelasting op gas, omhoog. Daardoor wordt gas voor de huishoudens onbetaalbaar. En waarom gaat die energiebelasting op gas omhoog? Om de huishoudens te dwingen -- te verleiden, wordt wel gezegd -- om van het gas af te gaan en te gaan verduurzamen. Dat wil de heer Klos graag. Hij wil dat mensen gaan verduurzamen. Ten eerste hebben die mensen het geld niet om hun huis voor vele tienduizenden euro's te verduurzamen. Ten tweede betalen ze een torenhoge gasrekening omdat gas op een kunstmatige manier duur is gemaakt door voorgaande kabinetten en ook door deze minister.

De heer **Klos** (D66):

Zeer zeker willen wij dat mensen uiteindelijk van het gas af gaan, omdat dat de goedkopere optie is. Als de PVV hier openlijk zegt "wij willen gewoon afhankelijk blijven van het gas van onze vrienden in Rusland, van Poetin, en van het gas van onze andere vrienden, dus van Trump en de Verenigde Staten, het grote voorbeeld van de heer Wilders" dan is dat volksverlakkerij, want dan zitten mensen straks uiteindelijk met een hoge rekening, die niet te betalen is.

De heer **Kops** (PVV):

Dan zou de heer Klos het met de PVV eens moeten zijn dat we vooral meer gas moeten gaan winnen op bijvoorbeeld de Noordzee en dat we die kerncentrales moeten gaan bouwen, zodat we inderdaad minder afhankelijk worden van andere landen. Maar wij willen die windturbines en die zonnepanelen niet overal uitrollen terwijl de marktpartijen in windparken op zee zich massaal terugtrekken. Daardoor wil de minister dit jaar weer een miljard subsidie uittrekken om die windturbines maar te gaan bouwen. Met andere woorden, ze zijn niet rendabel, want de marktpartijen trekken zich terug. En dan lezen we ook nog dat elektriciteitscentrales 17% meer gas hebben verbruikt om die schommelingen van wind- en zonne-energie op te vangen. Met andere woorden, zonne-energie en windenergie zijn totaal niet betrouwbaar, want je hebt er niets aan als de zon niet schijnt of als het niet waait. Dan gaan de elektriciteitscentrales dus harder draaien, en waar doen ze dat op? Op gas, wat leidt tot een hoger gasverbruik.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Erkens.

De heer **Erkens** (VVD):

Als de heer Klos het zeker weet ... Ja? Voorzitter, dank. Ik vervang collega De Groot, die is geveld door de griep. Hij kijkt nu waarschijnlijk wel vanonder een dekentje op de bank mee. Gelukkig heb ik al eerder een debat over de gasmarkt gedaan, dus kan ik hem vervangen.

Voorzitter. Energiepolitiek is ook geopolitiek. Onze afhankelijkheid van de import van energie van buiten Europa maakt ons zeer kwetsbaar. Een betrouwbare en betaalbare energievoorziening is daarom essentieel voor een sterk en veilig Nederland. De afhankelijkheden van onvrije landen moeten we daarom zo veel mogelijk afbouwen. Onze eigen energieproductie moeten we vergroten. Huishoudens en bedrijven moeten kunnen rekenen op voldoende

beschikbaarheid van energie, ook tijdens koude winters en geopolitieke onzekerheid. De recente berichten dat onze voorraden achterblijven op de nationale doelen, baren de VVD dan ook zorgen. Onze leveringszekerheid moet actief worden bewaakt. Op 31 december waren onze gasvoorraden slechts voor 48,7% gevuld, terwijl het Europees gemiddelde lag op 62,3%. Nederland is daarmee de winter in gegaan met de kleinste gasvoorraad in jaren. Het kabinet geeft aan dat Nederlanders zich geen zorgen hoeven te maken, terwijl experts waarschuwen voor deze kwetsbaarheid. Loopt Nederland met haar lage vulgraden niet onnodig risico op een onnodig dure winter zoals begin dit jaar, vraag ik de minister. Is Nederland voldoende voorbereid op mogelijke calamiteiten, ook op geopolitiek gebied, waardoor de gasprijzen mogelijk door het dak zouden gaan?

Tegelijkertijd zien we een dilemma. Maatregelen die de leveringszekerheid steviger waarborgen, zoals vuldoelstellingen, maken op de korte termijn gas een stuk duurder en de energierekening van mensen thuis hoger. Dat blijkt ook uit een recente analyse van CE Delft. De gasprijzen zijn op dit moment lager dan afgelopen zomer. Het was daardoor voor bedrijven aantrekkelijker, zoals de heer Kops ook zei, om nog even te wachten met het vullen en inkopen van gas voor de voorraden. Hoe kan het beleid voor de komende winter wat dat betreft beter worden ingericht, bijvoorbeeld via EBN, zodat enerzijds de leveringszekerheid geborgd blijft en anderzijds de energierekening niet onnodig hoog wordt, met name omdat je wil voorkomen dat je in de laatste weken voor de winter ineens veel moet inkopen, als het mogelijk al heel duur is?

Voorzitter. Daarnaast heeft TenneT aangegeven dat in de jaren na 2030 de leveringszekerheid van elektriciteit onzeker wordt. Om ook de leveringszekerheid na 2030 te garanderen, moet er onderzoek gedaan worden naar wat voor capaciteitsmechanisme we in Nederland gaan invoeren. Wat zijn volgens de minister de vervolgstappen zodra het onderzoek hiernaar is afgerond? Wordt er ook door het ministerie geanticipeerd op de invoering van zo'n mechanisme, wat je mogelijk moet voorbereiden, aangezien het volgens experts ten minste drie jaar duurt voordat je het hebt? 2030 komt dan toch al heel snel dichtbij. Bovendien is er vanuit de Europese Unie een frame beschikbaar om capaciteitsmechanismen versneld te implementeren. Wordt hier mogelijk op ingezet en, zo ja, kan de minister de Kamer daarover informeren? Hoe wordt ervoor gewaakt dat verschillende onderzoeken tijdig samenkomen zodat we hierover snel een besluit kunnen nemen? Nogmaals, 2030 komt snel in de buurt.

Voorzitter. De hoge energieprijzen drukken zwaar op de portemonnee van gezinnen en beperken de groei van het mkb en de industrie. De VVD wil dat voorkomen, ook door de onzekerheden rondom de gasopslagen, vulgraden en internationale energielevering structureel te verbeteren. Het gebruik van eigen gas in Nederland, bijvoorbeeld via de Noordzee, neemt een deel van die onzekerheid weg. De VVD is in dit debat specifiek benieuwd of het kussengas dat in de meeste gasopslagen beschikbaar is, mogelijk ook ingezet

kan worden als zich een gascrisis aandient, als een soort strategische reserve. Wordt daar onderzoek naar gedaan? Wat zijn de randvoorwaarden van wat we kunnen doen in een crisis? Hoe staat dat er op dit moment voor? Dit zou ten tijde van schaarste de prijs kunnen dempen, doordat het onzekerheid uit de Nederlandse markt haalt omdat men weet dat er nog voldoende buffers aanwezig zijn.

Dat was 'm, voorzitter. Ik dacht dat er nog een punt kwam, maar hierbij eindigde de inbreng die de heer De Groot mij heeft meegegeven.

De **voorzitter**:

Dank u wel voor de inbreng. Ik zou graag zelf ook nog een inbreng willen leveren, maar dan wil ik een van u vragen om kortstondig het voorzitterschap over te nemen. Ik zie de heer Erkens knikken.

Voorzitter: Erkens

De **voorzitter**:

Dan geef ik het woord aan de heer Boomsma van JA21.

De heer **Boomsma** (JA21):

Dank u wel, voorzitter. Ik val hier in voor Daniël van den Berg van JA21. Ik heb niet eerder een gasdebat gedaan, maar ik heb me er wel eerder in verdiept, dus hopelijk kunnen we toch een bijdrage leveren. Velen hebben het al gezegd: de wereldorde is snel aan het veranderen. Dat vereist realisme, zowel in de geopolitiek als de groene politiek als waar die samenkomen, bij het gas. Voorlopig hebben we nog heel veel gas nodig, dus is het zaak om dat zo goedkoop mogelijk te krijgen en daarbij zo veel mogelijk zekerheid in te bouwen. Dat is een kwestie van risicomanagement.

Er is ook een afweging tussen betaalbaarheid en zekerheid. Helaas zijn we nu inderdaad sterk afhankelijk van import. Afhankelijkheid kan ook chantabel maken. Door de enorme ontwikkeling van lng is dat wel iets verminderd. De leveringszekerheid is sterk toegenomen. Zo zie je dat de markt wat dat betreft wel zijn werk heeft gedaan. Wij denken dus ook dat die leveringszekerheid tot op zekere hoogte te realiseren is, maar de vraag is: voor welke prijs?

Dit debat gaat voor JA21 dan ook vooral over de prijzen. Wat merken gezinnen, het mkb en de industrie hiervan? De gascrisis liet zien hoe snel het kan exploderen, want het kostte de EU in 2022 1.000 miljard. Dat komt

uiteindelijk allemaal terecht bij de mensen die het moeten betalen en dat heeft onze industrie enorme schade berokkend. Dat willen we nu voorkomen. Het afblazen van de gaswinning bij Ternaard heeft de leveringszekerheid natuurlijk niet beter of sterker gemaakt en daarmee ook de betaalbaarheid niet. En dat maakt ons toch weer afhankelijker van import.

Voorzitter. Je kunt niet, denken wij, elk risico dichttimmeren met een publieke voorraad. Veel collega's hebben naar die vulgraad gevraagd, maar je kunt dus niet alles dichttimmeren, want elk jaar dat je meer zekerheid inkoopt, koop je dat in tegen een steeds hogere prijs.

De noodvoorraad. Hoe maak je nou die afwegingen? "Noodvoorraad" klinkt natuurlijk heel geruststellend, maar het is vaak heel erg duur en het helpt ook niet met het probleem waar mensen het eerst mee te maken krijgen, de prijsstress. De noodvoorraad mag je namelijk alleen aanspreken als er fysiek echt geen gas meer is. Op dat moment heb je natuurlijk al gigantische economische schade geleden, doordat de kosten zijn geëxplodeerd. Om die noodvoorraad te realiseren moet je bovendien de kosten doorberekenen, en de kosten zijn in vergelijking met de rest van de wereld al zo hoog in Nederland en de rest van Europa. Dus een noodvoorraad is of te klein om iets te doen aan de betaalbaarheid of hij is zo groot dat het onbetaalbaar wordt. En dan mag je 'm vaak ook nog niet eens inzetten.

Daarom denkt JA21 dat de oplossing voor dit dilemma met de hoogste en de laagste baten, inzetten op die kussengasreserve is. Anderen hebben er ook al naar verwezen en wij zijn toch ook overtuigd door het rapport van CE Delft, waarin staat dat dit een hele interessante optie is. Het gaat om gas dat je normaal niet gebruikt in verband met het reguleren van de druk. In de gasopslag heb je het werkgas, het gas dat bedrijven in de zomer inkopen en opslaan en in de winter leveren. Als de overheid grote volumes vast gaat houden, gaat ze concurreren met dat werkgas en daarmee trek je extra vraag aan in de zomer. Dat werkt prijsopdrijvend en dat is dus wat we eerder al hebben gezien.

Dat kussengas ligt daar dus onderin en zorgt voor de druk. Normaal blijf je daarvan af, maar juist daarom is het, denk ik, heel geschikt voor zo'n uitzonderingssituatie. Het is dan een noodknop, waarmee je tijdelijk een beperkt deel van dat gas vrij kan maken. Dat doet normaal niet mee in de markt en daardoor haal je dus ook geen werkgas weg, dat je anders opnieuw zou moeten inkopen. Je voegt daarmee dus eigenlijk flexibiliteit toe, zonder de marktprikkel voor opslag kapot te maken. En juist dat helpt om de prijzen stabiel te houden. Misschien kun je daarnaast ook een heel beperkt deel van dat kussengas inwinnen om de kosten wat te dempen.

Nederland heeft hiermee iets unieks in handen, want alleen al in de gasopslag in Norg zit 17 miljard kuub kussengas. Als je dat onder bepaalde voorwaarden en met de juiste governance, dus een noodverordening, reserveert, kun je, denk ik, veel kosten besparen. Het gaat erom dat je het zo

regelt dat je het alleen gebruikt als dat echt nodig is. Je zet dan een klein deel in om paniek te voorkomen en de rekeningen te dempen.

Hiermee is wel haast geboden, want Norg ligt, zodra de vergunning rond is, op koers richting sluiting. Als we dan pas wakker worden, zijn we misschien te laat en betalen we daarna alsnog een veel hogere prijs. De vraag aan de minister is dus heel concreet: hoe kijkt de minister aan tegen het inzetten van die strategische kussengasreserves, te beginnen met die bij Norg? Is de minister bereid om dit snel te gaan onderzoeken en uit te werken met heel duidelijke veiligheidsvoorwaarden en eenvoudige spelregels? Wanneer zet je het in? Hoeveel gas zet je dan in? Hoe breng je het systeem daarna weer terug naar normaal? We hebben hierover een motie in voorbereiding, maar ik hoor graag eerst hoe de minister hiertegen aankijkt en of de minister dit instrument ook echt wil gaan inzetten.

Twee. Waarom zouden we een heel dure noodvoorraad op gaan tuigen als dat weinig doet tegen de prijsstress? Wil de minister daarom toezeggen dat we niet voor een route kiezen die voor een heleboel extra kosten gaat zorgen en voor een heel hoge extra rekening? De gasprijzen moeten wat ons betreft namelijk juist omlaag.

Voorzitter. Leveringszekerheid en betaalbaarheid vragen om nuchter en realistisch beleid. Daarom moeten we de lng-infrastructuur verder uitbreiden. Dat zou wat ons betreft waar mogelijk eigen productie en een noodknop met kussengasreserves moeten zijn, maar dan wel zonder dat we ons land armer maken via de energierekening.

Tot zover.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Ik hoor dat betaalbaarheid belangrijk is voor JA21. Dat is uiteraard ook cruciaal voor GroenLinks-PvdA. Alleen hoor ik in het pleidooi van JA21 een oproep om daarom meer te gaan boren onder Nederland omdat dat zou leiden tot een lagere energierekening, maar dat klopt niet. Gas komt op de internationale markt terecht en volgt vervolgens de wereldmarktprijzen. Soms pakt dat gunstig uit, maar vaak ook niet, zeker bij dit soort geopolitieke spanningen. Het onderzoek van TNO waar ik het al eerder over had en collega Klos ook, laat heel duidelijk zien dat de weerbaarheid van ons energiesysteem juist heel erg gebaat is bij een hernieuwbare-energiesysteem en dat dat ons meer bestand maakt tegen prijsschokken. Als betaalbaarheid daadwerkelijk belangrijk is voor JA21 en als we ons daadwerkelijk willen beschermen tegen dat soort prijsschokken, is het cruciaal om over te stappen naar hernieuwbare energie. Hoe rijmt JA21 de oproep tot meer gasboringen onder Nederland met de bevindingen van TNO en met de realiteit van internationale gasprijzen?

De heer **Boomsma** (JA21):

Er wordt natuurlijk heel veel weggelaten in dit verhaal. Duurzame energie is nog veel duurder. Door de inzet op wind en zon kampen we nu ook met een enorme netcongestie, waardoor je enorm moet investeren in het net. De prijzen zijn heel erg hoog. Op dit moment hebben we dat gas nog nodig. Dus als wij het zelf produceren en minder hoeven te importeren, dan leidt dat tot lagere prijzen. Zo werkt dat gewoon. Uiteindelijk is het natuurlijk beter als we minder afhankelijk worden van import, maar laten we niet doen alsof de inzet op duurzame energie op dit moment onmiddellijk zal leiden tot veel lagere kosten. Overigens ben je voor zonnepanelen en windturbines ook afhankelijk van bijvoorbeeld aardmetalen en andere grondstoffen. Het beste wat we kunnen doen, is inderdaad diversiteit, dus een divers energiesysteem waarbij je wat ons betreft ook nog gebruikmaakt van gas, en daarnaast inzetten op verduurzaming waar dat kan. Ondertussen hoeft je energie die je niet nodig hebt ook niet te kopen. We zijn zeer voor isoleren en dergelijke, maar laten we niet doen ... Het levert natuurlijk wel geld op als wij nog van ons eigen gas gebruikmaken. Dat levert ons natuurlijk geld op.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Zoals ik in mijn eigen bijdrage al zei, heeft het Internationaal Energieagentschap berekend dat wind en zon ons een kostenbesparing van 100 miljard hebben opgeleverd. Voor Nederland is dat een kostenbesparing van €60 per jaar voor een huishouden met een gemiddeld elektriciteitsverbruik. Ik ben dus erg benieuwd naar de cijfers die u heeft die aangeven dat zon en wind duurder zouden zijn, want dat klopt niet volgens het Internationaal Energieagentschap.

De heer **Boomsma** (JA21):

Natuurlijk, het is op dit moment nog veel duurder. Dat is evident. Er zitten nog heel veel belastingen op en er zijn natuurlijk ook heel veel verborgen kosten. Die kosten worden vaak verkeerd voorgespiegeld in die zon en wind. Er is bijvoorbeeld niet in meegerekend hoezeer je het elektriciteitsnet moet verzwaren en welke enorme kosten daarmee gepaard gaan. En er zijn de enorme systeemkosten om de gascentrales paraat te houden, omdat je die alsnog moet aanzetten bij een dunkelflaute, dus als het niet waait en de zon niet schijnt. Daardoor zijn de kosten daarvan veel hoger dan als je ze 100% in gebruik zou hebben genomen. Als je een eerlijke vergelijking maakt en alle kosten meeweegt, dan ziet het plaatje er heel anders uit. Dat betekent niet dat we niet moeten verduurzamen. Dat is nog steeds een goed idee, maar we moeten onszelf ook niet voor de gek houden.

De **voorzitter**:

Mevrouw Van Oosterhout, afrondend.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Als we echt eerlijk de kosten zouden meenemen, dan zou het ook een heel goed idee zijn om alle fossiele subsidies mee te nemen. Dat zijn er in Nederland nog zo'n 50 miljard. En als we echt het eerlijke verhaal zouden willen vertellen, dan zouden we ook alle klimaatschade moeten meerekenen. Afgelopen jaar bedroeg de klimaatschade wereldwijd 192 miljard, zag ik gisteren nog. Dus als we het hele plaatje zouden berekenen, zou fossiel er in ieder geval niet beter afkomen. Ik ben heel benieuwd hoe u daartegen aankijkt.

De **voorzitter**:

Meneer Boomsma, afrondend.

De heer **Boomsma** (JA21):

Nou, dat denk ik niet. Als je echt een eerlijk kostenplaatje maakt: we hebben nu die fossiele energie nog steeds. We willen nog steeds een transitie, maar we moeten daar wel de tijd voor nemen. Want als GroenLinks-PvdA zijn zin krijgt, dan gaan we allemaal duurzame energie gebruiken maar zijn we onze industrie kwijt.

De **voorzitter**:

Dan draag ik het voorzitterschap terug over aan de heer Boomsma.

Voorzitter: Boomsma

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik vraag even aan de minister hoelang zij nodig denkt te hebben voor het beantwoorden van de vragen. Zullen we even schorsen? Tot 14.45 uur? Prima, dan schors ik tot 14.45 uur.

De vergadering wordt van 14.20 uur tot 14.48 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering en geef graag het woord aan minister Hermans.

Minister **Hermans**:

Voorzitter, dank u wel. Ik zal de beantwoording doen langs een aantal onderwerpen of blokjes. Ik begin met de vragen over de gasopslagen, dan de vragen die gesteld zijn over de gasprijzen en de betaalbaarheid, vervolgens de energieafhankelijkheid en de geopolitieke ontwikkelingen, daarna de leveringszekerheid van elektriciteit -- daar is ook een aantal vragen over gesteld -- en tot slot heb ik nog een mapje overig, waarin ik iets zal zeggen over de gaswinning, over de verduurzaming van de gebouwde omgeving en over de vragen van de heer Klos over de steun aan Oekraïne. Ik geef ook een reactie op het rapport waar mevrouw Van Oosterhout naar vroeg.

Voorzitter. Ik begin met de vragen over de gasopslagen. Laat me beginnen met een aantal algemene opmerkingen, zoals ik eerder vandaag ook in de media heb gezegd. Toen het vorige week koud was, met sneeuw en temperaturen ver onder nul, en we de verwarming en de kachel aan hebben gezet, zag je die vulgraden inderdaad zakken. Als het koud is, snap ik dat je met meer dan een schuin oog blijft kijken naar wat er gebeurt in die opslagen, als je thuis gewoon de verwarming aan wil kunnen zetten of wil kunnen koken. In de industrie wil je er natuurlijk ook op kunnen vertrouwen dat je proces kan draaien. Dan denk je: houden ze dat goed in de gaten? Het antwoord daarop is: ja, dat houden we heel scherp in de gaten, omwille van de leveringszekerheid en het belang dat gas nog steeds speelt in onze samenleving, om huizen te verwarmen en te kunnen koken, maar ook om onze economie te laten draaien.

Daarover heb ik een paar opmerkingen. Je ziet die opslagen leeglopen. Op zichzelf is dat logisch. We vullen de opslagen gedurende het jaar, juist om in de winter, in het seizoen dat we wat meer gas nodig hebben, een voorraad te hebben. Maar het is niet het enige wat we in de winter, in dit seizoen, gebruiken om mensen en bedrijven van gas te voorzien; we hebben natuurlijk ook gewoon de wekelijkse import en aanvoer van gas naar Nederland.

De aanvoer van gas naar Europa en naar Nederland over de afgelopen maanden is al lange tijd stabiel. We zien ook dat de prijzen op de grote handelsmarkt voor gas al langere tijd relatief laag en stabiel zijn. Dat is een teken dat leveranciers vertrouwen hebben dat er genoeg gas is om in de vraag te voorzien. Dat laat allemaal onverlet dat wij dit in de gaten blijven houden, juist ook in een wereld waarin zo veel gebeurt en waarin instabiliteit en de mogelijke effecten daarvan op de energiemarkt natuurlijk op de loer liggen.

Dan even specifiek over de opslagen. Die waren op 1 november, afgezet tegen de Europese vulverplichting, voor een groot deel voldoende gevuld. Het lag er net onder, maar binnen de bandbreedte waarbinnen daarvan mag worden afgeweken. Het nationale vuldoel, met een ambitie van 80%, hebben we inderdaad niet gehaald, zoals de heer Klos ook zei.

Ik geloof dat de heer Vermeer vroeg: hoe komt het nou dat er aan het begin van het seizoen minder gas in die opslagen zat dan bijvoorbeeld een jaar daarvoor, toen de nationale vulambitie nog op 90% lag? Die lag dit jaar op 80%. Dat had ermee te maken dat er al vroegtijdig gas uit die opslagen werd onttrokken. Dat was het gevolg van prijsontwikkelingen; de heer Kops refereerde daar ook aan. Dat was in combinatie met het vertrouwen dat partijen in het vulseizoen hadden en op dit moment hebben dat er voldoende beschikbaarheid van gas is voor de winter. Deze ontwikkeling zagen we niet alleen in Nederland, maar ook in alle andere Europese lidstaten. Wat we nu zien gebeuren met onze opslag, zien we ook in landen om ons heen. Daar zie je dus ook dat de opslagen nu, in dit seizoen, leger raken. Het is altijd goed om er even bij te zeggen dat Nederland relatief grote gasopslagen heeft, als je ze afzet tegen ons gasverbruik. Aan het begin van het seizoen hadden wij in de opslagen een hoeveelheid gas zitten die gelijkstaat aan ongeveer 35% van onze jaarlijkse vraag. Dat neemt allemaal niet weg dat we heel goed in de gaten moeten houden hoe het in die opslagen gaat en wat we nu al kunnen doen om zo veel mogelijk actie te ondernemen om het vullen voor volgend jaar goed te laten verlopen. Dit zijn allemaal gegevens die gewoon belangrijk zijn om vanuit het goede perspectief, in de goede context, te kunnen zien hoe het nou zit met die opslagen van ons.

Op basis van alles wat we nu zien in Nederland, op de Noord-Europese gasmarkt en ook in de lng-importstromen, zijn er op dit moment geen zorgen ten aanzien van de leveringszekerheid. Dat zeg ik ook nog een keer tegen de heer Jumelet, die mij vroeg daar nog een keer op in te gaan. GTS heeft ons aan de start van het stookseizoen laten weten dat wij over voldoende capaciteit beschikken om op een koude dag te voldoen aan de piekvraag en dat er ook voldoende volume is om de winter door te komen. Alleen in echt extreme gevallen zou er een tekort kunnen ontstaan. Dan zijn er weer een aantal stappen die ook vanuit de markt genomen kunnen worden om dat op te vangen. Die hele analyse, die GTS dus aan het begin van het stookseizoen heeft gegeven, geldt ook vandaag de dag nog steeds, want het was koud. Verder zien we tot nu toe een winter met een gemiddeld temperatuurverloop, maar ook dat blijven we in de gaten houden. Maar ik herhaal: de internationale context vraagt om alertheid, dus die is er ook.

De heer **Vermeer** (BBB):

De heer Kops gaf in zijn betoog ook al aan dat het nu lijkt alsof een groot deel van die gasvoorraad wordt gebruikt voor speculatie op de prijzen, om maar even die woorden te gebruiken. Ik doe dan niet helemaal recht aan hoe

ermee wordt gewerkt, maar die heeft wel grote invloed op de prijsontwikkelingen. En die is steeds gericht op die winterpiek, terwijl wij hier in de Kamer volgens mij vrij breed een oproep doen om ook te kijken naar de geopolitieke context, en dus minder uit te gaan van winterpieken en meer van strategische gasvoorraad. Dit is niet iets om alleen in de winter aandacht aan te geven. Ziet de minister dat ook zo? Ziet zij ook dat wij daar met een andere blik naar moeten kijken, en dat we niet alleen net doen of dit ... Ik zal het even iets zorgvuldiger formuleren: vindt zij ook dat we niet alleen een gasvoorraad moeten hebben om koude op te vangen, maar dat er meerdere scenario's zijn waarin we gasopslag nodig hebben? Als we nu al op 40% of net daaronder zitten ... Uit die cijfers van Martien Visser bleek dat wij de piekbehoefte niet overschreden hebben -- daar zat het probleem ook niet -- maar we zitten nu al op 39%. Als de winter voorbij is, kan het wezen dat er om hele andere redenen toch nog voorraad nodig is. Daar houden we nu geen rekening mee. Vindt de minister niet dat we op een andere manier naar de gasvoorraad moeten gaan kijken, dus niet alleen als winterreserve?

Minister **Hermans**:

Het is goed om even een paar dingen uit elkaar te halen. De vuldoelen, de Europese vulverplichting en de nationale vulambitie, zien op de opslag van gas in onze seizoensopslagen. Die zijn er ook echt op gericht om een buffer te hebben tijdens het stookseizoen, waarin je gewoon meer gas nodig hebt. Zo gebruiken we die opslagen, en zo zullen we die ook nog wel een tijdje nodig hebben om in het winterseizoen aan die extra vraag te kunnen voldoen. Dat is de ene kant. De andere kant betreft de internationale ontwikkelingen en de geopolitieke situatie. De vraag van de heer Vermeer is: zou je niet ook daar een voorraad voor moeten aanleggen? Nu is het zo dat wij per dit jaar gaan werken met een noodvoorraad. Er komt nog een wetsvoorstel naar de Kamer waarin dat echt definitief wordt vastgelegd, en waarin ook wordt vastgelegd dat je jaarlijks kan kijken hoe groot die noodvoorraad moet zijn. Dit jaar, in 2026, beginnen we daar vast mee. Ik zeg daar wel bij dat dat echt een noodvoorraad is voor noodsituaties, dus voor als we in hoogste fase van een gascrisis zitten. Die hebben we, zeg ik daar direct bij, in de energiecrisis van 2022 niet gehad. Het gaat dus om een echt uiterst geval. Dan wordt erop ingezet om het in te kunnen zetten op plekken waar echt op dat moment gas nodig is om ons land te kunnen laten draaien. Die voorraad is niet bedoeld om strategisch te kunnen sturen op bijvoorbeeld de prijs. Dat mag ook niet op grond van de EU-regels. In 2026, dus dit jaar, leggen we voor het eerst zo'n noodvoorraad aan.

De heer **Kops** (PVV):

Een korte vraag over die noodvoorraad. Als die wordt aangelegd, wordt die dan, in geval van nood dus, alleen ingezet voor nationaal verbruik, in

Nederland, dus als er hier een tekort is, of kan die ook ingezet worden als er in ons omringende landen een tekort dreigt?

Minister **Hermans**:

In ons noodplan hebben we gekeken wat nou afnemers zijn die je echt moet beschermen in het geval van een crisis. Daar is die voorraad voor bedoeld.

De heer **Kops** (PVV):

Dus dat is alleen voor binnenlands verbruik, dus inderdaad voor mensen, zoals huishoudens hier, die beschermd worden in Nederland? Dus als er echt een tekort dreigt te ontstaan of ontstaat, dan wordt het daarvoor ingezet, voor die Nederlandse huishoudens bijvoorbeeld? Kan de minister uitsluiten dat dat gas wordt geëxporteerd naar bijvoorbeeld Duitsland?

Minister **Hermans**:

Je legt die voorraad aan omdat ... De volgende stap is dat je moet ... We zitten echt de hoogste fase van een crisis als we dit gaan inzetten. We leggen die voorraad aan voor het geval je moet gaan afschakelen, dat je bepaalde groepen -- daar zit ook een heel afwegingskader en stappenplan in -- moet gaan afschakelen. Dat wil je zo veel mogelijk voorkomen en daarvoor hebben we een noodvoorraad. Die noodvoorraad is bedoeld voor alle beschermde, door solidariteit beschermde, afnemers. Dat is natuurlijk bedoeld om nationaal te beschermen. Ik wil het even checken, omdat u zo expliciet vraagt: kunt u uitsluiten dat er iets naar het buitenland gaat? In deze hele gasmarkt zit natuurlijk ook Noord-Europese solidariteit. Als de prijs hier of in Duitsland hoog is, dan maken we soms gebruik van elkaar, van elkaars opslagen. Ik wil even checken, als de heer Kops dat goedvindt, hoe dat exact werkt met die noodvoorraad, voordat ik iets toezeg wat ik misschien gewoon niet waar kan maken omdat de markt, de gasmarkt zoals we die georganiseerd hebben, niet zo werkt.

De **voorzitter**:

Komt u daarop terug in de tweede termijn?

Minister **Hermans**:

Ja, zeker. Dat doe ik, ja.

De **voorzitter**:

Dan vervolgt u uw betoog.

Minister **Hermans**:

Voorzitter. De heer Vermeer is vertrokken, maar ik heb zijn vraag over de voorraden beantwoord.

De heer Kops vroeg mij naar de vultaak van EBN. Die is uitgebreid en toch is het doel niet gehaald. Wat hebben we nou nog meer gedaan of gaan we nog meer doen? Het afgelopen jaar had EBN een vultaak van 20 terawattuur. Ik zei net al dat tijdens het afgelopen vulseizoen bleek dat marktpartijen onvoldoende vulden als gevolg van de marktomstandigheden. Daarom heeft het kabinet in juli van het afgelopen jaar de vultaak van EBN verhoogd naar 25 terawattuur, en daarna nog een keer naar 28 terawattuur. In 2024 was die taak van EBN nog 12 terawattuur, even ter vergelijking. De vultaak van EBN is dus aanzienlijk verruimd, ook in reactie op wat we zagen gebeuren. We konden het afgelopen jaar niet verder gaan dan dit, gelet op de financiële ruimte en de operationele mogelijkheden van de betreffende opslagen om nog bij te vullen. Komend jaar wordt de vultaak nog verder uitgebreid naar 80 terawattuur.

De heer **Kops** (PVV):

Die vultaak van EBN is dus maximaal uitgebreid binnen de kaders. Waarom is het dan alsnog niet gelukt om dat doel van 80% te halen?

Minister **Hermans**:

We hebben EBN de maximale taak gegeven die operationeel mogelijk was. Daarnaast, ook met die 28 terawattuur ... We hadden een vultaak van 105? Nee, 110. 28 is nog geen 110, dus dan heb je nog steeds marktpartijen nodig. Daar waren de marktomstandigheden zoals geschetst. Dat is de achtergrond.

De **voorzitter**:

Nog één keer.

De heer **Kops** (PVV):

Inderdaad, die opslagen worden door de marktpartijen gevuld. De overheid heeft daar via EBN een aandeel van 40% in, meen ik. Ik lees dat dit er in de praktijk op neerkomt dat ongeveer slechts een zesde van die opslagen in

opdracht van de overheid wordt gevuld. Volgens de Mijnraad heeft door deze constructie eigenlijk niemand een duidelijke regierol om de leveringszekerheid van gas te garanderen. Met andere woorden: die marktpartijen laten zich natuurlijk heel erg leiden door de marktomstandigheden, door de gasprijzen en ook zeker door hun winsten, en de overheid heeft daar een beperkte rol in. De Mijnraad zegt dus eigenlijk: door die hele constructie heeft niemand echt een duidelijke regierol; de overheid kan ook minder goed ingrijpen als die marktpartijen te weinig doen. Zo vat ik dat dan op. Wat vindt de minister daarvan?

Minister **Hermans**:

We hebben afgelopen jaar natuurlijk gezien wat er gebeurde als gevolg van die markt, van die prijzen. Ik zeg er wel bij dat de marktpartijen toen natuurlijk ook zagen dat de beschikbaarheids capaciteit van lng internationaal aan het toenemen was. Daar wordt natuurlijk ook op geanticipeerd. Wij hebben gezegd: wij vergroten de vultaak van EBN voor komend jaar, voor het komend vulseizoen, naar 80 terawattuur. Dat is ten opzichte van het nationale vuldoel van 115 terawattuur voor volgend jaar natuurlijk een veel groter deel dan wat dit het afgelopen jaar was. Ik sta erachter dat we dit doen, omdat ik het regiepunt van de heer Kops, zeker in zo'n onrustige wereld, goed begrijp. Het is wel steeds, zoals de heer Erkens eigenlijk zei, balanceren tussen leveringszekerheid en betaalbaarheid van gas. Daar heeft de heer Kops -- en terecht! -- ook aandacht voor gevraagd. Je wil ook de betaalbaarheid in de gaten houden. Als de overheid instapt waar de markt dat niet doet of denkt "omdat de overheid het doet, hoeven wij het niet te doen", worden er natuurlijk wel kosten gemaakt door de overheid. Ook al wordt voor die vultaak een heffing opgelegd ... De heer Jumelet vroeg terecht wat dit betekent voor consumenten. Dat weten we nu nog niet precies, maar een deel zal bij gebruikers, en dus ook bij consumenten, terecht kunnen komen. Dat is de voortdurende zoektocht naar een goede balans.

De heer **Jumelet** (CDA):

De minister begint er zelf over, dus ik permitteer het mijzelf om de vraag ook maar gelijk te stellen. Die heeft ook te maken met wat er net aan de orde was wat betreft EBN. Aan de ene kant ligt het nu, veel meer dan eerder, bij EBN om die vultaak op zich te nemen. Ik stelde de vraag wat dit betekent voor EBN. Het is een heel grote uitbreiding van wat er moet gebeuren. Wij als CDA vinden het ook wel van belang om op die tarieven, waar de minister net zelf over begon, zicht te krijgen. Als je ziet dat de markt het niet meer doet en EBN het voor ons doet, dan is op enig moment de vraag of het betaalbaar en behapbaar natuurlijk wel heel gerechtvaardigd.

Minister **Hermans**:

De heer Jumelet stelt die vraag heel terecht. Hij stelde daar verschillende vragen over, ook in deze interruptie. Als ik die even mag samenvatten, is de vraag: wat is nou het effect van de vultaak op de prijzen, op de betaalbaarheid? Ik heb een paar opmerkingen daarover. Voor het vulseizoen 2025-2026 hebben we aan EBN een subsidie van 233 miljoen verleend. Voor komend vulseizoen, voor 2026-2027, gaat het om een subsidie van maximaal 993 miljoen. Alleen de nettokosten, dus het saldo van de subsidie-uitputting en het interim-dividend dat EBN per vulseizoen uitkeert, belanden in de heffing die bedoeld is om de financiering hiervan te regelen. Het is voor ons op dit moment dus heel moeilijk om te voorspellen wat de uiteindelijke nettokosten voor gebruikers zullen zijn, omdat het gaat om een maximale vultaak.

Dan kom ik bij het punt waar ik het net met de heer Kops over had. Het is als overheid een kwestie van balanceren tussen waar en wanneer je er instapt. We hebben de ruimte voor EBN nu zo maximaal mogelijk gemaakt, maar het betreft een maximale ruimte. Het zal altijd in goed samenspel tussen markt en overheid moeten verlopen.

De **voorzitter**:

U kunt uw betoog vervolgen.

Minister **Hermans**:

De heer Jumelet vroeg mij ook: in hoeverre is EBN berekend op de taak, niet alleen financieel gezien maar ook qua organisatie? EBN is berekend en klaar voor die taak. Dat hebben ze het afgelopen jaar ook laten zien. Ze hebben van de Staat beschikking gekregen over een grotere leenfaciliteit. Zodra EBN toegang krijgt tot de opslagen in Norg en Grijskerk, kan het daar starten met vullen. Het is al gestart met de operationele voorbereidingen daarvoor.

Ik ga nu een aantal vragen over strategische reserves en voorraden beantwoorden. De heer Jumelet vroeg: de strategische opslag zou toch vooral een Europees systeem moeten zijn, zoals ook bij olievoorraden, waarbij elk land naar rato van gebruik bijdraagt? Een Europees systeem voor gasopslagen, zoals we dat voor olie hebben, is er op dit moment niet. Ik heb een deel van de discussie hierover in Europa meegemaakt. Die gaat vooral over de kostendeling bij zo'n systeem, die heel weerbarstig is. Er zijn namelijk lidstaten zonder of met heel beperkte gasopslag, terwijl wij een land zijn met gasopslag van grote volumes. Die landen zien geen reden om daaraan bij te dragen, terwijl wij daar natuurlijk wel een groot belang bij hebben. Tot slot is een strategische gasopslag kostbaarder en moeilijker te realiseren dan een

strategische olievoorraad. Maar de kostendeling is dus een belangrijk punt waarom de Europese discussie vastzit of moeilijk is.

De heer Jumelet, de heer Erkens en de heer Boomsma vroegen naar het rapport van CE Delft en het mogelijk gebruikmaken van een strategische kussengasreserve, bijvoorbeeld in Norg. Wij hebben dat rapport natuurlijk ook gezien. Het is op zichzelf een interessant idee. Wat ik zou willen doen, of mijn opvolger zou willen aanraden, is dit betrekken bij de uitwerking van de motie-Grinwis, waarin gevraagd wordt om strategisch gasbeleid met een afwegingskader voor overheidsinterventies. Daar zou ik dit bij willen betrekken. Ik zeg er wel bij dat het complex is. We zullen heel goed moeten kijken naar juridische en praktische punten bij het winnen van kussengas bij gasopslagen die nog in gebruik zijn. De seizoensopslagen hebben we in de komende jaren echt nog nodig in hun functie als seizoensopslag, ook al bouwen we af. Je wilt niet dat het winnen van kussengas de seizoensopslagfunctie beëindigt terwijl we die nog nodig hebben. Het kussengas is voor een groot deel eigendom van private partijen, nu vaak de beheerders van de opslagen. Als ze dat kussengas niet mogen winnen, willen ze de waarde daarvan natuurlijk vergoed hebben op het moment dat wij de opslagfunctie in principe zouden beëindigen. Dan is er nog een vraagstuk rondom de kwaliteit van het gas. Het kussengas in Norg en Grijskerk is alleen na een speciale behandeling te gebruiken, wat de inzetbaarheid beperkt. De gedachte, en ook wat het rapport schetst, is dus interessant, maar er zitten wel een paar complexe punten aan. Ik zou dat willen betrekken bij de uitwerking van de motie over strategisch gasbeleid.

De heer **Jumelet** (CDA):

Ik noemde ook de onrust in het gebied, vooral als het gaat om het samen uitvoeren van enerzijds de gasopslag en anderzijds het mogelijk winnen van het kussengas. De minister is volgens mij goed op de hoogte van die vraagstukken. Ik denk wel dat het goed zou zijn om ook aandacht te geven aan die onrust, omdat uiteindelijk die vragen al veel eerder zijn gesteld, ook in dat gebied. Ik merk hier gewoon op dat ik vind dat daar ook veel aandacht voor zou moeten zijn.

Minister **Hermans**:

Dat deel ik. Meer in den brede ... Ik kom later nog op een paar vragen die zijn gesteld over gaswinning. De heer Jumelet weet als geen ander dat we de gesprekken die wij aan de Drentse mijnbouwtafel hebben gevoerd ook zo aan de Friese mijnbouwtafel hebben gevoerd. In Groningen hebben we daar op verschillende plekken gesprekken over gevoerd. Ik zie, herken en begrijp de zorgen ook ongelofelijk goed. We kunnen hier alleen maar uiteindelijk stappen in zetten, welke kant op dan ook, in goed overleg en in goede

samenwerking met de regio, de provincies en de lokale bestuurders. Dat deel ik dus.

Voorzitter. De heer Boomsma vroeg waarom je nou zo'n dure noodvoorraad zou optuigen als je die toch niet kan inzetten om de prijs te dempen. Het klopt dat we het daar niet voor kunnen inzetten. Dat mag ook niet op grond van de Europese regelgeving. Maar we hebben het wel nodig, zoals ik net ook met de heer Kops wisselde, om in een noodsituatie iets te kunnen doen of die te kunnen bestrijden. Daarom hebben we nu de keuze gemaakt om te beginnen met een beperkte noodvoorraad van 5 terawattuur. Daarmee houden we de kosten beperkt, maar blijft het wel effectief en hebben we echt wel wat achter de hand in geval van een noodsituatie.

Voorzitter. Dat wat betreft de opslagen. Dan kom ik nu bij de betaalbaarheid en de gasprijzen. Ik heb hier eigenlijk al het een en ander over gezegd in de richting van de heer Erkens. Hij noemde het dilemma van leveringszekerheid, betaalbaarheid en natuurlijk ook de Europese vulverplichting waar we aan moeten voldoen. Het is inderdaad een dilemma om daartussen te laveren en daar allemaal oog en aandacht voor te hebben. We werken aan het afwegingskader naar aanleiding van de motie-Grinwis. Het is de bedoeling om de Kamer voor de zomer van dit jaar, 2026, te informeren over waar we staan en voor welke keuzes we in dat kader komen te staan.

De heer Erkens en de heer Kops vroegen of we voorbereid zijn voor als er zich een calamiteit voordoet en de gasprijzen weer enorm omhooggaan. Even voor de duidelijkheid: op dit moment is dat niet aan de orde. Er is voldoende aanbod en we zien al geruime tijd dat de prijzen stabiel en relatief laag zijn. Als er zich een calamiteit voordoet, dan zien we mogelijkheden voor de markt om die op te vangen. Dat zit 'm in het gebruik van gas dat opgeslagen zit in de gascavernes en het extra importeren van lng naar Noordwest-Europa. De markt kan dan ervoor kiezen om minder door te voeren van Nederland naar het buitenland. En er zijn natuurlijk sturingsmogelijkheden aan de vraagkant. Als er een dermate grote calamiteit is waardoor je ondanks de mogelijkheden die de markt heeft om te sturen toch ziet dat er een tekort dreigt, dan hebben we een noodplan. Dat is het Bescherm- en Herstelplan Gas. Het doel van dat plan is om gastekorten op te vangen zodat het hele systeem blijft functioneren en beschermde afnemers voorzien blijven. In een absolute noodsituatie kan het kabinet ingrijpen in de markt om de afname te reduceren. Hiervoor is de afschakelstrategie waar ik het net al over had. We hopen natuurlijk echt dat we daar nooit in terecht komen, maar die voorbereidingen zijn wel getroffen. Ik zei al dat we die noodvoorraad dit jaar voor het eerst gaan aanleggen.

De heer **Klos** (D66):

Ik vraag het hier even, omdat er steeds wordt teruggekomen op dat we ons als zich een probleem voordoet onder andere kunnen beroepen op extra lng-

import om problemen en prijsstijgingen te dempen. Dat lijkt me juist een probleem op dit moment in de wereldpolitiek, want je zou kunnen hebben dat drie zeer onwenselijke situaties zich tegelijkertijd voordoen: dat Trump zich doet gelden met het lng, wat toch een derde is van onze import, dat Iran een probleem wordt voor gas van Qatar en dat we tegelijkertijd bijvoorbeeld een aanslag krijgen op de infrastructuur die gas van Noorwegen naar Nederland leidt. Met in het achterhoofd het feit dat het Nederlandse kabinet er niet in is geslaagd om de vuldoelen te halen en die dus al laag staan, en we mogelijk nog een lange winter hebben, is de vraag of we als dat soort situaties zich voordoen daarop voorbereid zijn. Hebben we scenario's voor wat er dan gebeurt, en weten we wat voor effecten dat heeft op huishoudens en bedrijven in Nederland?

Minister **Hermans**:

Ja, die hebben we. Dat is dat Bescherm- en Herstelplan Gas. Daar zitten fases in van de mate van crisis of noodsituatie waar je in terechtkomt. Het inzetten van de noodvoorraad zit echt in de hoogste fase van crisis. De heer Klos schetst een situatie die absoluut onwenselijk is en een effect zal hebben, maar wat het effect precies is, wat de gevolgen precies zijn, is natuurlijk afhankelijk van de duur van de verstoring en de periode waarin die plaatsvindt. Als het enkele dagen tot enkele weken is, dan kunnen we het opvangen door productie uit onze opslagen. We hebben natuurlijk pijpleidingen. Het ligt natuurlijk aan wat precies de verstoring is, waardoor je uit omringende landen ... Daarom is het goed dat we die verbonden gasmarkt hebben en elkaar kunnen ondersteunen. In scenario's zou sprake kunnen zijn van een eventuele exportstop, maar dat heeft natuurlijk extreme gevolgen en ook potentieel schade tot gevolg voor de landen die daartoe over zouden moeten gaan. Maar goed, we hebben dus een noodplan -- een Bescherm- en Herstelplan Gas, moet ik zeggen.

De heer Klos noemde terecht -- ik geloof dat een aantal andere Kamerleden daar ook op wees -- de grote hoeveelheid gas die we importeren. Dat is de reden dat we tegelijkertijd -- we hebben die import nodig -- kijken hoe we die afhankelijkheid zo veel mogelijk kunnen afbouwen en dat we zolang we die nog hebben niet wedden op één paard, maar dat we waar we het allemaal vandaan halen spreiden: de diversificatie. Maar dat is niet het enige. We moeten ook verder werken aan die afbouw. Mevrouw Van Oosterhout vroeg daar terecht naar: wind op zee, kernenergie, waterstof, de warmtenetten. Daar kom ik nog op, want iemand stelde daar een vraag over. Het is en-en-en. Het moet allemaal gebeuren. Er spelen ook allerlei ingewikkeldheden in het snel uitrollen van die warmtenetten, de situatie met het aanleggen van windparken op zee en kernenergie. Dat zijn langdurige trajecten. Daar moeten we mee door. Het is niet van vandaag op morgen klaar. Dat betekent dus ook nog steeds die import van gas. We werken dus keihard aan het spreiden van die import.

De **voorzitter**:

Een vervolginerruptie van de heer Klos.

De heer **Klos** (D66):

Met dat laatste ben ik het totaal eens en ik waardeer de inzet van de minister daarvoor. Misschien heb ik mijn vraag niet duidelijk gesteld. Ik was eigenlijk niet benieuwd naar hoe dat plan er dan uit ziet, maar naar de specifieke analyse van het kabinet van de drie geopolitieke dreigingen op het gebied van energie die zich juist aan het begin van dit jaar voordoen, die nu dus denkbaar zijn. Ik ben benieuwd of de minister overleg heeft gepleegd met de minister van Buitenlandse Zaken, en of die situaties of scenario's heeft geschetst over wat er dan gebeurt met onze energievoorziening en hoe we dat compenseren.

Minister **Hermans**:

Ik begrijp nu de vraag van de heer Klos. Ja, hier is doorlopend aandacht voor. In brede zin gaat dat over de leveringszekerheid van energie, dus ook op het gebied van elektriciteit, en natuurlijk ook van gas en olie. We hebben de Nationale Veiligheidsraad, en natuurlijk ook gewoon de overleggen die ik zelf voer en die ook ambtelijk gevoerd worden. Daarom zei ik dat er op dit moment geen reden tot zorg is en de situatie tegelijkertijd vraagt om alertheid. We houden dit dus continu in de gaten; het wordt continu gemonitord. Ik heb zelf wekelijks overleg over de opslagen. Daar waar dat nodig is, gebeurt dat natuurlijk vaker, ook met collega's. Daar is dus continu aandacht voor. Ik kan niet anders dan dat bevestigen.

De heer **Klos** (D66):

Sorry, nog een laatste interruptie, want dat roept bij mij de vraag op: kunt u de analyses die u daarvan maakt met de Kamer delen, al dan niet vertrouwelijk, als dat niet anders kan?

Minister **Hermans**:

Dat moet ik even nagaan, want het is niet alsof ik één rapport op mijn bureau krijg. Het is een soort doorgaand proces. Daar kan de heer Klos zich waarschijnlijk wel iets bij voorstellen. Ik wil best kijken of we daar iets van kunnen delen, dan wel of ik iets kan samenvoegen om met de Kamer te

delen. Dat wil ik gewoon echt even nagaan. Dan wil ik ook even nagaan wat daarvan openbaar kan worden en wat vertrouwelijk moet blijven.

De **voorzitter**:

Maar daar komt u dan in de tweede termijn misschien even op terug?

Minister **Hermans**:

Ja, dat zal ik doen.

De heer **Jumelet** (CDA):

Ik wil ondersteunen wat mijn collega net vroeg, om ons daar ook in mee te nemen. Het zit niet altijd in mijn gezichtsveld, maar de energiemix gaat over verschillende modaliteiten. We zetten in op hernieuwbare energie. Ik denk dat dat heel goed is, juist ook om die onafhankelijkheid wat meer vorm en inhoud te geven. Maar toen we het hadden over die leveringszekerheid en de breedte daarvan op het gebied van gas en opslagen, was mijn gedachte opeens ook: we bouwen natuurlijk ook het gebruik van kolencentrales af, terwijl dat wel een deel is van onze energieproductie. Dan wordt het wel heel fragiel. In ieder geval tref ik de minister optimistisch aan en met heel veel inzet, en dat waarderen we met z'n allen zeer. Tegelijkertijd is het wel goed om inzicht te hebben in hoe het er werkelijk voor staat. Ik wilde me daar dus graag bij aansluiten, niet alleen vanuit de gedachte van het delen van die zorg, maar ook vooral om de komende tijd de goeie dingen te doen.

De **voorzitter**:

Oké, maar de minister komt er in de tweede termijn op terug.

Minister **Hermans**:

Nou, ik wil hier wel even op reageren, want het is net een andere vraag, maar het raakt aan hetzelfde. Ik deel dat vraagstuk van leveringszekerheid in de geopolitieke situatie waar we in zitten heel erg met iedereen die daar vragen over stelt of opmerkingen over maakt. Dat geldt voor gas en dat geldt ook voor elektriciteit. Op het gebied van gas werk ik naar aanleiding van de motie van Pieter Grinwis aan een strategisch beleidskader, een afwegingskader. Op het gebied van elektriciteit bereid ik voor dat een volgend kabinet in elk geval een richtinggevend besluit kan nemen over een vorm van een capaciteitsmechanisme in de elektriciteitsmarkt. De heer Jumelet heeft namelijk gelijk: ook daar speelt een vraagstuk van leveringszekerheid. Dat

speelt overigens pas in de jaren na 2030. Maar daar moet je je nu al wel op voorbereiden, want als je daar een besluit over neemt, moeten betrokken partijen natuurlijk ook de tijd hebben om zich daarop voor te kunnen bereiden. Die dingen gaan ook in de tijd samenvallen, want het besluit over dat capaciteitsmechanisme elektriciteit en dat strategische beleidskader voor gas komen allebei in de eerste helft van 2026. Daar komt dus ook veel informatie samen om dat goed in samenhang te kunnen bezien. Dus dat zeg ik even over de besluiten waarnaartoe wordt gewerkt. Los daarvan staat de analyse van wat we in het hier en nu zien gebeuren en wat we daar vandaag en morgen aan doen. Ik zal dat checken en in tweede termijn terugkomen op de vraag wat we hebben liggen en wat ik kan delen, en in welke vorm.

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

Minister **Hermans**:

Dan ga ik weer even uit de geopolitiek, naar nog een paar vragen over de prijzen.

De heer Klos vroeg wat ik nog dit jaar kan doen om het risico op hoge prijzen te voorkomen. Er is op de gasmarkt geen eigenstandige Nederlandse prijs die losstaat van de prijs op andere markten. Die prijs wordt bepaald op de gasmarkt, en wordt beïnvloed door een veelheid aan factoren, nationaal en internationaal. Zeker op die laatste factoren heb ik natuurlijk geen invloed. Ik zeg er wel bij dat de vooruitzichten op dit moment gunstig zijn. Ook dit is iets wat we continu in de gaten blijven houden. We zien dat de prijs voor aankomende zomer ook weer onder de huidige prijs ligt, namelijk bijna €5 per megawattuur. De vooruitzichten zijn wat dat betreft dus gunstig.

De heer Klos vroeg ook wat ik ten aanzien van de vulgraden ga doen om een herhaling volgend jaar te voorkomen. Ik noemde al de uitbreiding van de taak van EBN, de noodvoorraad, de diversificatie van de import en het sowieso op peil houden en waar mogelijk en nodig vergroten van de importcapaciteit. Ook hebben wij het advies van GTS overgenomen om voor volgend jaar een vuldoel van 115 terawattuur op 1 november 2026 na te streven. Dat ligt weer ietsje hoger dan het doel van afgelopen jaar, dus van 1 november 2025.

Voorzitter. Dat wat betreft de prijzen. Dan ga ik nu verder met het blokje geopolitiek en energieafhankelijkheid. Ik kijk even wat we daar nog hadden openstaan. Ja, dat is nog wel wat.

De heer Vermeer vroeg mij wanneer we nou stoppen met de export van gas. De heer Vermeer is er nu niet, maar dat is niet aan de orde. Nederland is ook netto-importeur van gas, en ik denk dat wij er als netto-importeur niet echt bij gebaat zijn om zelf te stoppen met de export, omdat dat mogelijk leidt tot

gevolgen bij anderen. Het wordt dan veel minder aantrekkelijk om gas naar Nederland te brengen, terwijl wij op dit moment de zogenaamde gasrotonde van Noordwest-Europa zijn. Dat staat allemaal nog los van het feit dat een exportverbod ook niet kán binnen de Europese regelgeving. Ik zou het vanuit de afhankelijkheid die wij hebben op het gebied van import ook echt niet verstandig vinden.

Voorzitter. De heer Kops vroeg mij naar onze langetermijncontracten. Hoe voorkomen we nou dat andere landen nog van onze gasmarkt profiteren? Ik zei zonet al dat we de export dus niet mogen verbieden en dat dat ook niet in ons belang is, en dat wij over en weer soms ook van elkaars situatie op de gasmarkt kunnen profiteren.

Dan even over de exportcontracten. De heer Kops sprak over "onze exportcontracten". Om heel precies te zijn: landen hebben geen contracten. Dat zijn de energiebedrijven, die klanten hebben in binnen- en buitenland. Dan kan het bijvoorbeeld zo zijn -- dit is een voorbeeld -- dat Uniper gas levert aan klanten in Nederland. Wat ik weet, of waar wij zicht op hebben, is dat GasTerra op basis van het Groningenveldgas exportcontracten had. Omdat de onderneming GasTerra per 1 oktober haar activiteiten beëindigt, zijn daarmee ook de contracten beëindigd. Van andere partijen weten we dat niet, want die contracten zijn door private partijen aangegaan.

Dan vroeg de heer Kops mij ook nog hoeveel gas er naar Duitsland is geëxporteerd en tegen welke prijs. In het gasjaar 2024-2025 is 260 terawattuur aan gas naar Duitsland geëxporteerd. We kunnen niet aangeven hoeveel daarvan afkomstig is uit de opslagen. Ook de exacte prijs is mij niet bekend, want die is afhankelijk van afspraken tussen marktpartijen. Die prijs zal ongetwijfeld wel gekoppeld zijn aan de prijs die op de Nederlandse gasmarkt -- dat is de Title Transfer Facility, de TTF -- tot stand komt. Dat is de meest liquide en ook de meest omvangrijke gasmarkt van de EU.

De heer **Kops** (PVV):

Maar moeten we dan niet weten hoeveel er uit onze voorraden naar Duitsland is geëxporteerd? Dat is namelijk nogal cruciaal. Ieder jaar opnieuw moeten we met veel pijn, moeite en geld die voorraden vullen. De doelen worden niet eens gehaald. Er wordt dan blijkbaar wel gas uit die voorraden naar Duitsland geëxporteerd. De vraag is dan waar we die gasvoorraden eigenlijk voor hebben. Is dat om te voorkomen dat we het hier in Nederland koud krijgen, of doen we het ook voor onze buurlanden? Dat is cruciaal, zeker als die voorraden niet optimaal gevuld zijn en er tekorten kunnen ontstaan.

Minister **Hermans**:

Ja, en zo krijgen wij ook gas uit de opslagen in Duitsland. Dat is hoe deze Noord-Europese, verbonden gasmarkt werkt. De gasopslagen zijn van marktpartijen. Marktpartijen slaan daar gedurende het vulseizoen gas op, zodat zij in de winter aan de vraag kunnen voldoen. Ze kijken ook naar de beschikbaarheid van gas dat wij kunnen importeren. Zoals ik in mijn inleiding ook zei, zie je dat er op dit moment tegen een gunstige prijs een grote beschikbaarheid en capaciteit van lng is. Marktpartijen reageren daar ook op. Er wordt ook alsnog gas uit de opslagen onttrokken. Nogmaals, die opslagen zijn van marktpartijen. Er gaat gas uit die Nederlandse opslagen naar Duitsland en het komt ook vanuit Duitse opslagen naar Nederland toe.

De **voorzitter**:

Nog één keer, meneer Kops. U heeft inmiddels vijf interrupties gehad, maar u kunt nog een vervolgvraag stellen.

De heer **Kops** (PVV):

Het is een feit dat onze opslagen niet heel optimaal gevuld waren. Alle experts waarschuwden dat het geen vetpot was en dat we moesten uitkijken of we de winter wel zouden doorkomen. Waarom waarschuwden die experts daar dan voor? Waarom waren zij zo kritisch, als we volgens de minister ook voldoende gas uit bijvoorbeeld Duitsland krijgen?

Minister **Hermans**:

We hebben onze nationaal gestelde vulambitie van 80% niet gehaald. We hebben op een haar na wel de Europese vulverplichting van 74% gehaald, dat zat binnen de toegestane marge. De gasopslagen, ook de Nederlandse gasopslagen, vervullen een rol in het Noord-Europese gassysteem. Wij maken ook gebruik van de opslag in België en in Duitsland. In Nederland hebben we relatief grote gasopslagen ten opzichte van de vraag die wij hebben. Volgens mij noemde ik in mijn inleiding al dat onze opslagen ongeveer gelijk staan aan 35% van onze vraag. Vergeleken met de opslagen in andere landen is dat hoog. Dat neemt niet weg dat we niet voor niets een ambitie en een Europese vulverplichting hebben. Ik vind dus ook dat wij alles op alles moeten zetten om die doelen te halen. Nogmaals, we hebben de Europese vulverplichting gehaald. De markt werkt dan zo dat wij vanuit onze opslagen gas aan Duitsland kunnen leveren en vice versa. We kijken ook naar de capaciteit aan import. Het is een vraagstuk dat blijvende aandacht verdient, ook nu we midden in het stookseizoen en in die internationaal onrustige situatie zitten. Dat gezegd hebbend en kijkend naar hoe de markt zich op dit moment beweegt en ontwikkelt, geeft mij dat een rustig beeld. Maar ik hou niet voor niets de vinger heel scherp aan de pols.

Voorzitter. Mevrouw Van Oosterhout vroeg mij naar een rapport van TNO. Ze vroeg naar het effect van plotselinge prijsstijgingen door de afhankelijkheid van fossiele energie en hoe dit rijmt met nieuwe investeringen in fossiele energie. Om te beginnen herkennen we de analyse dat een systeem dat afhankelijk is van fossiele import kwetsbaarder is voor plotselinge prijsstijgingen op de mondiale markten dan een systeem dat draait op meer eigen CO₂-vrije productie. Dat is ook de reden waarom we erop inzetten om de afhankelijkheid van die fossiele import af te bouwen. Dat doen we door verder te gaan met wind op zee, met kernenergie, met zonne-energie, met warmtenetten en met waterstof. Tegelijkertijd hebben we in de transitiefase nog gas nodig. De heer Klos benoemde dat ook een aantal keer. Het is dan belangrijk om de import te spreiden en dat niet op één plek te halen. Daarnaast is het belangrijk dat we ook onze eigen productie daarvoor inzetten. Wat we hier winnen, bijvoorbeeld door de versnelling op de Noordzee, hoeven we namelijk niet te importeren.

Mevrouw Van Oosterhout vroeg mij ook of ik nog nieuwe manieren zie om de uitrol van de hernieuwbare-energieopslag en de energie-efficiëntie te versnellen. We werken, naast alles wat we doen om die gasopslagen en die gasimport te diversifiëren, doorlopend door aan energiebesparing, aan het opschalen van hernieuwbare energie en aan het bredere nieuwe energiesysteem dat we nodig hebben voor die overstap van fossiel naar CO₂. De actuele inzet en stand van zaken op dat gebied actualiseren we ook in het Nationaal Plan Energiesysteem. Daarvan komt er met Prinsjesdag een nieuwe versie naar de Tweede Kamer. Daar wordt onverminderd aan doorgewerkt.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Mag ik daaruit concluderen dat de recente geopolitieke situatie voor de minister geen aanleiding geeft om de energietransitie nog verder te versnellen?

Minister **Hermans**:

Het laat wat mij betreft zien hoe belangrijk het is dat we met die transitie doorgaan. Het laat zien dat daar waar je, gegeven de omstandigheden, kan versnellen, je dat moet doen en moet stimuleren. Maar ik constateer ook dat de randvoorwaarden voor die versnelling, en überhaupt voor die transitie, op dit moment onder druk staan. We hebben daar in andere debatten al veel met elkaar over gesproken. Neem bijvoorbeeld wind op zee: dit gaat de ruggengraat vormen van ons nieuwe energiesysteem, maar je ziet dat die windsector het om verschillende redenen -- ik zal daar nu niet helemaal over uitweiden -- lastig heeft. We zien daardoor dat de bouw van windparken vertraging oploopt. Dat is een internationaal fenomeen en geldt dus niet alleen voor Nederland. We doen er alles aan om die vertraging zo veel

mogelijk te beperken en daar waar we kunnen een extra duwtje in de goede richting te geven. De internationale situatie laat ons zien hoe belangrijk het is dat we doorgaan met die transitie. Zowel de internationale als de nationale situatie tonen ook dat een aantal cruciale randvoorwaarden gewoon niet op orde zijn. Op sommige dingen hebben we invloed en op sommige dingen niet. Ik doe mijn uiterste best op de dingen waar we invloed op hebben, neem bijvoorbeeld de drukte op het stroomnet. Op sommige dingen hebben we minder invloed, maar desalniettemin zoeken we steeds naar manieren om die transitie wel door te laten gaan.

Voorzitter. Dan kom ik bij de vragen over de leveringszekerheid van elektriciteit. Ik heb al iets gezegd over het capaciteitsmechanisme en de voorbereidingen die we daarvoor treffen. De heer Erkens vroeg hoe we er nou voor zorgen dat die verschillende onderzoeken op tijd bij elkaar worden gebracht. Daarvoor vindt er zorgvuldige afstemming plaats met alle betrokken partijen: de Commissie, TenneT en ACM, maar ook de landen om ons heen. Zo kunnen we al die inzichten op het goede moment bij elkaar brengen en integraal meenemen. We zorgen daarnaast dat we het richtinggevende besluit ook afstemmen op de planning van de nieuwe Monitor Leveringszekerheid van TenneT. Dat rapport is natuurlijk heel belangrijk om te zien waar het spanningsveld in die leveringszekerheid zit. De verwachting is dat het kabinet de richting van dat besluit in juni kan delen met de Kamer.

De heer Erkens vroeg ook nog naar vervolgstappen zodra het onderzoek naar het capaciteitsmechanisme is afgerond. Als die onderzoeken zijn afgerond, bundelen we de inzichten uit die onderzoeken, uit gesprekken met stakeholders. Dat komt in de eerste helft van 2026; ik verwacht het net voor de zomer. Het is complexe materie die vraagt om zorgvuldige afstemming, omdat je echt naar een robuust en toekomstbestendig mechanisme toe wil gaan werken. Je wil dat het goed past binnen de wettelijke kaders die we daarvoor hebben: de nieuwe Energiewet, die het eerste kader daarvoor biedt, en ook het EMD-wetsvoorstel, wat nog moet worden aangenomen.

Voorzitter. De heer Erkens vroeg ook of we erop anticiperen dat de invoering tijdig klaar kan zijn, omdat experts aangeven dat het wel drie jaar kan duren. Volgens mij heb ik daar net in de richting van de heer Jumelet al iets over gezegd. Dat is precies de reden dat wij in de eerste helft van dit jaar met dat richtinggevende besluit willen komen.

Voorzitter. Dan kom ik bij het blokje overig. Ik begin met een vraag over de gaswinning. Ik denk dat ik de vraag van de heer Jumelet over de gesprekken en de afstemming met de regio beantwoord heb. De heer Jumelet vroeg me alleen nog naar de stand van zaken met het sectorakkoord over gaswinning op land. Vlak voor de kerst, volgens mij op 5 december, heb ik de Kamer geïnformeerd dat we daar samen met betrokken partijen nog wat meer tijd voor nodig hadden. Die tijd hebben we onder andere benut voor aanvullend overleg met medeoverheden. Het laatste overleg heeft vorige week

plaatsgevonden. We hopen dat nu snel af te ronden en wachten op goedkeuring van de meest betrokken partijen. Zodra die binnen is, kunnen we de aanvullende afspraken met elkaar vastleggen en natuurlijk ook delen met de Kamer.

De heer Jumelet vroeg mij ook naar de stand van zaken ten aanzien van het winningsplan Norg. Zoals de heer Jumelet weet, vragen we bij dit soort winningsplannen advies aan adviseurs. Na ommekomst van die adviezen worden alle aspecten van het besluit nader onderzocht en ook bekeken door de lens van die adviezen. Als dat gebeurd is, kan het kabinet een ontwerpbesluit nemen. Het is echt een belangrijk besluit, weet ik ook uit mijn gesprekken in de omgeving, dat ik zorgvuldig wil voorbereiden. Ik verwacht dat het besluit ergens in de komende maanden genomen kan worden en dan ook gepubliceerd kan worden.

Dan over de verduurzaming van de woningen, de gebouwde omgeving. De heer Klos vroeg daarnaar. Hij vroeg waarom het kabinet zaken als het verduurzamen van woningen en bijvoorbeeld de fixteams niet heeft geregeld. Nou, het is iets minder pessimistisch dan de heer Klos het doet voorkomen. Het is niet helemaal niet geregeld, integendeel. Er loopt een groot Nationaal Isolatieprogramma via gemeenten. Daarin zit 1,6 miljard euro om tot 2030 zo'n 750.000 woningen te isoleren voor mensen die daar extra hulp bij nodig hebben. Daarnaast hebben we natuurlijk de ISDE-subsidie voor woningeigenaren en verhuurders. Dat loopt dus. Dan is de vraag: zou je daar meer in willen doen? Dat heeft natuurlijk ook een budgettaire consequentie en zo bezien heeft de heer Klos gelijk. Zijn keuzes die het kabinet heeft gemaakt om niet nog iets extra's te doen ook financieel ingegeven? Ja, er liggen heel veel wensen en hier ligt een fors programma, een forse ambitie ook. Laten we heel eerlijk zijn. Het is al een enorme klus om dit voor elkaar te krijgen, ook als je kijkt naar de tekorten op de arbeidsmarkt.

Dan de fixteams, een prachtig initiatief. Ze doen echt goed werk. Het is niet voor niks dat er door de leden Postma en Rooderkerk, als ik het mij goed herinner, bij de afgelopen begrotingsbehandeling een amendement is ingediend om daar wat langer, maar niet structureel, geld voor te reserveren. Dat is gelukt. Ik denk dat dat ook goed is. Het is een mooi initiatief dat daarmee in elk geval komend jaar ook nog aan de slag kan.

Op dit moment loopt het programma voor de lokale warmtetransitie. De Warmtewet is ook in de Eerste Kamer aangenomen, waarmee er nu duidelijkheid is over hoe de wettelijke basis voor de warmtetransitie eruitziet. We zullen nu moeten kijken hoe dat in de praktijk eruit gaat zien en wat er nog nodig is om de randvoorwaarden ook daar op orde te brengen.

Dan zijn er natuurlijk nog de prestatieafspraken die de minister van VRO heeft gemaakt met de woningcorporaties, die specifiek zien op het uitfaseren van woningen met energielabel E, F en G, uiterlijk in 2028.

Tot zover, voorzitter, over de gebouwde omgeving.

De heer **Klos** (D66):

Het klopt, denk ik, dat het niet helemaal níét is geregeld, maar ik denk dat we moeten constateren dat het ook niet helemaal is geregeld. De minister geeft dat ook toe.

Ik heb een vervolgvraag op het laatste punt dat de minister maakte. De minister is uiteraard verantwoordelijk voor het halen van de klimaatdoelen, maar er vallen een hoop andere ministeries onder haar marsorders om dat voor elkaar te krijgen. Heeft de minister ook gesproken met de minister van wonen om dit versneld en beter aan te pakken? Zijn er misschien problemen in de coördinatie tussen ministeries die ertoe leiden dat dit soort partijen zeggen: dit gaat niet snel en niet goed genoeg? Of is de minister tevreden over de samenwerking met VRO op dit punt?

Minister **Hermans**:

Ik heb regelmatig contact gehad met de minister van VRO over alle programma's die lopen in de gebouwde omgeving en die zien op de energietransitie. Ik ben graag bereid om bij de minister van VRO na te vragen wat nu haar beeld is van het verloop en ook van de knelpunten waar we tegenaan lopen, even los van geld. Vaak zijn andere typen knelpunten namelijk sneller of eenvoudiger op te lossen.

Het uitfasen van die labels is natuurlijk niet voor niets een onderdeel van de prestatieafspraken geworden. Wij zagen namelijk dat als je dat echt voor elkaar wil krijgen, je daar een afspraak voor moet maken waar een wederkerige verantwoordelijkheid in zit. Die afspraken zijn ... Ik wilde zeggen "eind vorig jaar", maar die zijn natuurlijk alweer ruim een jaar geleden gemaakt. Ik zal ook daarvan nagaan hoe dat nu loopt en waar we tegenaan lopen.

Voorzitter. Mevrouw Van Oosterhout vroeg mij naar een reactie op het rapport dat volgens mij vanochtend in het nieuws was. Dat ging erover dat het afgelopen jaar het warmste jaar ooit gemeten was en dat het, even in mijn woorden, heel moeilijk is om die 1,5 graad binnen bereik te krijgen. Ik denk dat het nieuwe onderzoek dat vanochtend gepresenteerd is, in lijn is met publicaties die we eind 2025 hebben gezien van IPCC en de International Energy Agency. Misschien dat mevrouw Van Oosterhout daar ook aan refereerde. Nee, dat was in het kader van fossiele energie. Maar het is natuurlijk een belangrijke organisatie die ons van informatie voorziet over hoe we er nu voor staan. Ook zij rapporteerden al dat we een temperatuurstijging van 1,5 graad of daarboven mogelijk niet kunnen voorkomen. Vanuit dat perspectief bezien, nog even los van het belang van de geopolitieke situatie en onafhankelijkheid, toont het ook aan dat we door moeten gaan met het ingezette klimaat- en energiebeleid. Dat ziet natuurlijk

ook op het afbouwen van fossiele energiebronnen. Uiteraard, zeg ik tegen mevrouw Van Oosterhout, zal ik mijn inzichten over de laatste stand van zaken delen met mijn opvolger. Dat gesprek zal ook gaan over wat we in Nederland aan het doen zijn en waar we tegenaan lopen om de transitie, die in een lastige fase zit, door die lastige fase heen te krijgen en op een realistische maar wel ambitieuze manier voort te gaan met dit belangrijke werk. Ik denk alleen niet dat het echt nodig is om mijn opvolger van het belang te doordringen als ik kijk naar de partijen aan tafel, maar dat neemt niet weg dat er echt wel werk aan de winkel is.

Voorzitter, volgens mij ... O, nee. Ik had nog een vraag over Oekraïne. Ik ging te snel. Dat was een vraag van de heer Klos over dat Oekraïne -- dat was volgens mij vorige week ook in het nieuws -- gebruik zou willen maken van de gasinstallaties die wij niet meer gebruiken in Groningen en of we daaraan willen meewerken. We steunen de inzet om onderdelen van installaties voor de Groningse gaswinning of de gaswinning in het Groningenveld, om even heel precies te zijn, te gebruiken voor de wederopbouw van de Oekraïense gasinfrastructuur, want wat we deze winter zien, is natuurlijk extreem heftig. De aanwezige installaties in Oekraïne hebben echt heel zwaar te lijden onder de Russische aanvallen en met die installaties natuurlijk alle Oekraïners, mensen thuis en op allerlei plekken. Echt vreselijk in een heel koude winter. Wij zijn natuurlijk NAM-installaties aan het ontmantelen. Die zijn goed bruikbaar in Oekraïne. Het gaat echt om materieel dat wij niet meer gebruiken. Hoe en wat precies kan ik om redenen die de heer Klos waarschijnlijk begrijpt niet publiekelijk delen, maar we steunen dit verzoek in elk geval en sowieso steunen wij Oekraïne ook met niet-militaire steun, waar energiesteun natuurlijk een belangrijk onderdeel van is. Die gaat onverminderd door. We helpen bijvoorbeeld bij herstel of bij het opleiden van personeel.

De heer **Klos** (D66):

Ik zou daar toch nog een vraag over willen stellen, namelijk waar die steun dan uit bestaat. Ik heb er heel veel begrip voor dat we daar niet alles over kunnen delen, maar ik denk dat er nog wel een relevante vraag is. Uit het nieuws blijkt dat de NAM er in principe positief tegenover dat verzoek staat, dat van de Oekraïners zelf komt, maar het wordt niet helemaal duidelijk op welke termijn dat dan daadwerkelijk gaat gebeuren en welke financiële of misschien transportsteun nodig is om het van Nederland naar Oekraïne te krijgen. Dat lijkt me bij uitstek iets waar het kabinet bij kan helpen, ook in overleg met de NAM. Mijn vraag zou dus zijn: waar bestaat de steun uit? Wat kan het kabinet bieden en kan dat een beetje op een korte tijdlijn, zodat Oekraïners daar op korte termijn wat aan hebben?

Minister **Hermans**:

Ik realiseer me natuurlijk dat dit niet eindeloos moet duren. Het is nu winter, de installaties zijn nu beschadigd en nu heel hard nodig. Bij mijn beste weten wordt daar echt met man en macht aan gewerkt en zet iedereen alles op alles, binnen het redelijke en het mogelijke natuurlijk, om Oekraïne ook op dit punt zo snel als mogelijk te helpen.

De **voorzitter**:

Was u aan het einde van de beantwoording? Ja? Dank u wel. Dan stel ik voor dat we doorgaan met de tweede termijn, als daar behoefte aan is. Dat is het geval. Dan geef ik het woord aan mevrouw Van Oosterhout.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat de minister en ik elkaar vinden als het gaat om het belang van wind op zee en wellicht ook het versnellen van wind op zee. Daar ben ik blij mee. Waarover we echter wel van mening verschillen, is de vraag of we in de tussentijd nog nieuwe gasvelden op de Noordzee moeten aanboren. Nieuwe gaswinning klinkt misschien aantrekkelijk, maar de realiteit is dat de aanleg van nieuwe platformen ook veel tijd en geld kost en dat we ook met extra boringen niet op korte termijn onafhankelijk zijn van andere landen. De vraag is dan ook waarom we zouden investeren in de energie van het verleden als we dezelfde tijd en middelen ook kunnen inzetten voor de energie van de toekomst.

De wetenschap is hier helder over. Om het klimaat te beschermen, is het noodzakelijk dat fossiele bronnen zo veel mogelijk onder de grond blijven, ook onder de Noordzee. Er is in het koolstofbudget simpelweg geen ruimte voor het aanboren van nieuwe velden. Het onderzoek van vanochtend laat wederom zien dat de opwarming van de aarde steeds sneller gaat. Het Internationaal Energieagentschap, waar we het al eerder over hadden, heeft eerder ook vastgesteld dat wanneer landen maximaal inzetten op eigen gasvoorziening, dit gemiddeld leidt tot 25% hogere gasprijzen. Dat staat haaks op het doel van betaalbaarheid. Als we stoppen met het verspillen van geld en capaciteit aan nieuwe gasboringen, kunnen we juist investeren in zon, wind, opslag en energie-efficiëntie. Daarmee daalt de vraag naar gas structureel en hoeft er uiteindelijk ook elders in de wereld minder geboord te worden. Dat is beter voor het klimaat, voor de veiligheid en voor de gezondheid van mensen hier en daarbuiten.

Voorzitter. Als elk land blijft boren uit angst om te moeten importeren, dan stoppen we nooit met fossiel. Daarom heb ik tot slot nog twee vragen. Welke concrete hordes ondervindt de minister bij het versneld terugbrengen van het gasverbruik? Welke beleidsopties liggen er nog op tafel om die aan te pakken? Heeft de minister de inzichten van het Internationaal

Energieagentschap over prijsopdrijving door nationale gaswinning ook expliciet meegenomen in haar beleid en, zo ja, hoe?

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is het woord aan de heer Klos.

De heer **Klos** (D66):

Dank, voorzitter. Ik eindig het debat vooralsnog met een licht onbevredigd gevoel, omdat de vulgraden of de doelen daarvoor niet behaald zijn. Daardoor zijn we in een wat kwetsbare positie gekomen voor het vulseizoen van volgend jaar, mede vanwege de situatie in de wereld en de enorme kwetsbaarheid die we hebben op het vlak van import. Dat is ook de reden waarom we in het algemeen versneld onze afhankelijkheid van gas zouden moeten afbouwen. Dat ben ik met mevrouw Van Oosterhout eens. Op de korte termijn zijn we echter kwetsbaar door wat er op de wereldmarkt kan gebeuren in de komende maanden. Ik wacht het antwoord van de minister in de tweede termijn nog even af, want mogelijk heeft het kabinet daar zelf een analyse over en heeft het een plan gemaakt voor wat we daarmee zouden moeten. Ik moet dus ook niet te vroeg oordelen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan de heer Jumelet.

De heer **Jumelet** (CDA):

Dank u wel, voorzitter. Dank aan de minister voor de uitgebreide beantwoording. Die zijn we gewend en dat is ook heel goed, zeker als dit thema aan de orde is. Dank daarvoor.

Het woord "weerbaarheid" komt bij mij boven. Dat gaat inderdaad over leveringszekerheid. Het moet beschikbaar zijn en betaalbaar blijven. Ik denk dus dat het goed is om daar steeds alert op te zijn. De minister heeft gezegd dat er geen reden tot zorg is, maar dat alertheid wel aan de orde is. Daar zijn we blij mee. We hebben ook wel de behoefte om zicht te houden op het tempo waarop een aantal dingen gebeuren.

Op dit moment spelen verschillende zaken. Daar hebben we mee te maken. Het gaat inderdaad over het tempo van hernieuwbare energie. Daar zien we

hier en daar problemen ontstaan. Tegelijkertijd haken we daar wel op aan om van die fossiele brandstof, dus van gas, olie of kolen, af te komen. Ik kan me heel goed voorstellen dat we daar op termijn ook een goed beeld bij krijgen. In zijn onlangs verschenen rapport gaf de heer Wennink aan dat we de fossiele brandstoffen nog hebben te benutten, maar wel juist als opmaat naar de transitie richting energieneutraal, dus om de dingen goed te kunnen borgen. Het gaat dan over leveringszekerheid.

Voorzitter. Het lijkt me goed om een tweeminutendebat te houden, dus dat vraag ik bij dezen aan. We zullen daar met elkaar wederom hierover te spreken komen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is het woord aan de heer Kops.

De heer **Kops** (PVV):

Dank aan de minister voor de beantwoording. Ik kijk nog even uit naar de beantwoording van de vragen over de noodvoorraad in tweede termijn.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik wil een van u verzoeken om even het voorzitterschap over te nemen. Ik zie de heer Kops knikken. Dan doe ik dat bij dezen.

Voorzitter: Kops

De **voorzitter**:

Ja. Het woord is aan de heer Boomsma.

De heer **Boomsma** (JA21):

Dank u wel, voorzitter. Dank ook aan de minister voor alle antwoorden. We hebben het veel gehad over de geopolitieke gevolgen van de nieuwe gasmarkt. Hebben we nou ook al een overzicht van alle buitenlandse belangen in de gasinfrastructuur en de opslag in Nederland? Ik las in het rapport van CE Delft dat bekend is dat Gazprom in 2021 bewust de opslagen

niet heeft gevuld in aanloop naar het stopzetten van de levering om het effect extra groot te maken. Hoe zit dat nu? Is dat in kaart gebracht? Hoe gaan we daarmee om?

JA21 denkt dat je het onder de meeste omstandigheden vooral moet hebben van het markmechanisme om al deze risico's te mitigeren. Als de overheid namelijk structureel aanstuurt op vulpercentages, kan dat ook heel erg prijsopdrijvend werken. Als er iets gebeurt, kun je in de meeste omstandigheden nu gewoon lng importeren. Dan moet je er wel voor zorgen dat er voldoende aanbieders in de markt zijn en liever niet alleen Qatar en de VS. Allerlei andere landen hebben ook gas. Het is zaak dat die ook de lng-infrastructuur optuigen. Ik heb het dan over Maleisië, Algerije, Indonesië en al die landen. Gas zal er wel zijn in de meeste omstandigheden, maar de vraag is hoe betaalbaar het dan wordt.

Wij denken daarom dat de tussengasoplossing voor noodsituaties heel geschikt is. Ik begrijp dat er een aanzienlijke strategische reserve van 10 bcm bij Norg zit. Die kan gewoon worden gerealiseerd. Alleen al het bestaan daarvan, dus het aanwijzen daarvan, heeft al een neerwaarts effect op de prijzen in de geopolitieke omstandigheid dat de vraag toeneemt.

De minister raadt aan om dat te betrekken bij de uitwerking van de motie-Grinwis. Ik zal nog even in conclaaf gaan met mijn collega, die ik nu vervang in de commissie, om te kijken of we niet toch nog een motie willen indienen om dat op een bepaalde manier nog verder in te kaderen en nadruk te geven. De minister zei: dat kussengas moet niet ten koste gaan van de seizoensopslag. Dat klopt, maar volgens mij maakt het het juist mogelijk om die seizoensopslag te behouden. Het probleem is nu dat seizoensopslag voor veel partijen niet zomaar meer rendabel is. We moeten dus iets doen om ervoor te zorgen dat dat wel zo is.

Wat betreft de kwaliteit: ja, je zult het water eruit moeten halen en zult het speciaal moeten behandelen. Maar als zo'n noodsituatie zich aandient, dan kan je dat ook nog wel doen. Dat moet in veel gevallen sowieso. We denken dus echt dat dit een goede route is, maar daar komen we op terug.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank voor uw bijdrage, meneer Boomsma. Het voorzitterschap is weer aan u.

Voorzitter: Boomsma

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Kops. Ik vraag aan de minister of zij, ook gezien de eerdere opmerkingen waar zij op terug zou komen, nog even de tijd wil nemen voor het voorbereiden van de tweede termijn. Zo ja, hoelang heeft u nodig? Tot 16.15 uur? Dat is goed. Dan schors ik nu tot 16.15 uur.

De vergadering wordt van 16.03 uur tot 16.15 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering. Ik geef het woord aan minister Hermans voor de beantwoording in tweede termijn.

Minister **Hermans**:

Voorzitter, dank u wel. Ik begin met de vragen van mevrouw Van Oosterhout. Zij stelde mij ten eerste de vraag: welke hordes zijn er nou nog voor de afbouw van gas? Ik denk dat het belangrijk is om op die vraag als eerst een antwoord te geven. Een horde voor het afbouwen van gas is dat je daadwerkelijk over moet kunnen stappen op elektriciteit. De elektrificatie stuit op dit moment op problemen door de drukte op het stroomnet. Een andere mogelijkheid is een overstap naar waterstof, maar we zien dat de waterstofmarkt nog minder ver ontwikkeld is en dat de prijs van groene waterstof op dit moment nog te hoog is om daar een reële overstap van te maken voor bedrijven. Dat zijn twee belangrijke hordes voor de afbouw.

Ik had het met de heer Klos al even over specifiek de gebouwde omgeving. Daar zie je problemen met de uitrol van warmtenetten. Dat begon met onduidelijkheid over de wetgeving. Nou, die is er nu, dus nu zullen we gaan zien welke randvoorwaarden er nog meer nodig zijn om dat echt goed voor elkaar te krijgen en om te stimuleren dat mensen overstappen op warmtepompen in wijken waar warmtenetten geen logische alternatieven zijn.

Voorzitter. Ik weet niet of ik de vraag van mevrouw Van Oosterhout naar aanleiding van het IEA-rapport over de kosten goed begrepen heb. Het klopt dat er nieuwe installaties gebouwd moeten worden als je nu op nieuwe plekken in de Noordzee gas gaat winnen. Die kosten zijn aan de private partij die daar gaat winnen, uiteraard alleen als die daarvoor een vergunning heeft gekregen. Die investeringen zijn dus ook aan die private partij. De weging om dat wel of niet te doen is ook aan die partij. Die zal dat alleen doen als ze verwacht dat er voldoende uit te halen is. Die kosten zullen dus als zodanig niet in de prijs terechtkomen; die zijn gewoon een onderdeel van de investering die de operator daar doet. Ik kijk even naar mevrouw Van Oosterhout: heb ik de vraag zo goed begrepen? Dit was namelijk een interpretatie van haar vraag.

De **voorzitter**:

Mevrouw Van Oosterhout gaat de vraag toelichten.

Mevrouw **Van Oosterhout** (GroenLinks-PvdA):

Natuurlijk, aan de ene kant zijn er kosten bij het opstarten van nieuwe gaswinning en gasinstallaties et cetera, maar het Internationaal Energieagentschap laat zien dat het een prijsopdrijvend effect van 25% heeft op de gasprijs als alle landen zich voornamelijk zouden inspannen voor eigen gaswinning. Daar ging mijn vraag over.

Minister **Hermans**:

Dan zou ik dat zelf even willen zien en zou ik even die analyse willen lezen. Dan kom ik daar graag op terug. In algemene zin geldt namelijk: als er meer aanbod is, heeft dat een prijsdempend effect. Dan wil ik gewoon even die analyse zien, want dan zit daar ongetwijfeld iets achter als: wat als landen dat gas voor zichzelf houden en het niet inzetten op de gasmarkt zoals we die nu hebben? Dan stroomt dat gas dus daarheen waar de prijs het hoogst is. Ik duik daar graag even in. Daar kom ik op terug. Dan wordt mij natuurlijk de vraag gesteld: wanneer gaat dat gebeuren? Ik stuur binnenkort een aantal brieven. Ik ga even na in welke brief dat goed terecht kan komen.

Ondertussen ga ik door met de vraag van de heer Klos over de dreigingsanalyses en de kwetsbaarheden. Een paar dingen daarover. Zoals ik al zei: de analyse van dreigingen in het hier en nu loopt voortdurend mee in de Nationale Veiligheidsraad, die echt regelmatig bij elkaar komt. Dat zijn alleen wel vertrouwelijke analyses, dus die kan ik niet zomaar delen. Vanuit KGG, maar natuurlijk ook in samenwerking met de meest betrokken collega's en departementen, monitoren we continu wat er op de internationale energiemarkt gebeurt. Als er spanning of druk op de leveringszekerheid komt te staan of als daar zorgen over zijn, dan komen we in actie.

Specifiek voor de gasmarkt werken ook de Europese gasnetbeheerders aan periodieke scenarioanalyses, waarin ook langdurige verstoringen in de infrastructuur worden meegenomen. Lidstaten moeten op grond daarvan ook weer een nationale vertaalslag maken. Nederland geeft daar ook dit jaar weer uitvoering aan. Er wordt ook gewerkt aan de kaders voor leveringszekerheid, ook Europees gezien, maar dat zit echt meer aan de wetgevingskant. Er is dus veel aandacht voor die dreigingen, voor continue monitoring en voor het ontwikkelen van analyses en antwoorden daarop. Twee dingen zijn hier nog aanvullend op. In februari vorig jaar heb ik, op verzoek van de Kamer, een brief gestuurd. Toen hadden we net de discussie gehad over dat het nationaal vuldoel van 90% naar 80% ging, en werden er

ook terecht vragen gesteld of dat wel voldoende is als er op geopolitiek vlak van alles gebeurt. Toen ging het vooral over wat het zou betekenen als de pijpleiding vanuit Noorwegen stil komt te liggen of eruit valt. Specifiek over dat vraagstuk hebben we een brief gestuurd. We hebben eigenlijk een soort botsproef gedaan van wat er dan gebeurt met de leveringszekerheid. Ik zou de heer Klos dus heel graag op die brief willen attenderen. Er zijn eerder in het verleden weleens vertrouwelijke analyses met de Kamer gedeeld, dus ik zal even kijken of we dat opnieuw kunnen doen en waar die een update behoeven. Ik zal de Kamer dan ook vertrouwelijk informeren wanneer deze ter inzage liggen.

De heer **Klos** (D66):

Als ik het goed begrijp, is de manier waarop Noorwegen effect zou hebben dus openbaar met de Kamer gedeeld.

Minister **Hermans**:

Ja.

De heer **Klos** (D66):

Ik denk dat de grootste dreiging is dat Trump eenzelfde stop op zijn export zou willen zetten, niet met als overweging dat het dan plotseling allemaal platligt, maar omdat het zorgt voor pressie op andere delen van Europa waar hij iets mee zou willen doen. De vraag zou dus zijn: zou je dat scenario wel openbaar met de Kamer kunnen delen? Als ik het goed begrijp, was de conclusie van de toezegging nu namelijk om dat vertrouwelijk te delen als dat mogelijk is, dus niet om dat openbaar te doen. Maar ik had om dat laatste gevraagd.

Minister **Hermans**:

Alles wat ik openbaar kan delen, deel ik natuurlijk het liefst openbaar. Heel veel van dit soort scenario's deel je alleen, om hopelijk begrijpelijke redenen, liever niet openbaar. Daarom wil ik dat gewoon even afwegen. Maar dat wat openbaar kan, doe ik openbaar. Daarom verwees ik bewust naar de brief die wel openbaar is. Volgens mij spreken we elkaar over twee weken over mijnbouw. Dat is een iets andere invalshoek, maar als er naar aanleiding hiervan nog vragen zijn, zouden we er ook daar natuurlijk met elkaar nog even verder over kunnen debatteren.

Voorzitter. Volgens mij had de heer Jumelet geen vragen meer aan mij. Dan de vragen van de heer Kops over de noodvoorraad. Een noodvoorraad

kunnen we inzetten op het moment dat er een noodsituatie wordt afgekondigd, dus fase 3 van het Bescherm- en Herstelplan. Dat zetten we dus in vóórdát we de stap moeten zetten om afnemers af te moeten schakelen. Dat gas wordt ingezet door het op de markt te brengen, te verkopen en beschikbaar te stellen. Dat betekent dus dat alle marktpartijen dat gas kunnen kopen, zowel in binnen- als buitenland. Die marktpartijen gebruiken dat om hun afnemers van gas te voorzien. Wij kunnen op grond van de Europese regelgeving geen maatregelen treffen om de gasstroom naar andere lidstaten te beperken. Ik begrijp de vraag van de heer Kops heel goed, want we willen natuurlijk ook Nederland beschermen en een voorraad hebben als de nood echt aan de man is. Dit was even het feitelijke antwoord op de vraag hoe het zit. Dat neemt de zorg van de heer Kops zeker niet weg. Ik begrijp zijn vraag ook. Ik zou dus willen toezeggen aan de heer Kops dat ik ook dit vraagstuk, en hoe we hiermee omgaan gegeven de internationale en de Europese situatie of regelgeving waar ik mee zit, betrek bij dat strategische kader dat we maken in het kader van de motie van de heer Grinwis. Dat betreft dus het vraagstuk van wat je nationaal kunt doen, nogmaals, gegeven deze Europese context.

De heer **Kops** (PVV):

De minister zegt dus dat de noodvoorraad ingezet kan worden bij fase 3 van het Bescherm- en Herstelplan. Maar het Bescherm- en Herstelplan is nationaal. Wordt die noodvoorraad dan pas ingezet, ook al komt het op de hele markt, zodra fase 3 van het plan in Nederland wordt ingezet, of wordt die noodvoorraad ook al ingezet als in een ander land met een vergelijkbaar plan, bijvoorbeeld Duitsland, zo'n fase, zo'n noodsituatie begint?

Minister **Hermans**:

Gelet op de verbondenheid van de gasmarkt is het zo dat als wij in fase 3 van zo'n gascrisis zouden zitten, Duitsland daar ook in zit. Ik neem even Duitsland, omdat dat een voor de hand liggend geval is. Daarmee zal dat gelijk op lopen in de tijd. Vanuit Europese regelgeving is het ook nog eens zo dat je als lidstaat verplicht kunt worden om je noodvoorraad in te zetten als een andere lidstaat daarom vraagt. Wij hebben besloten om in 2026 te beginnen met de noodvoorraad van 5 terawattuur, maar dat besluit hebben nog niet alle lidstaten genomen. Daarom vind ik de vraag van de heer Kops heel terecht. Ik zou dat heel graag willen betrekken bij het strategische beleidskader. Wat kunnen wij nu hieraan doen? Daarbij zitten we nog wel met de beperkingen van regelgeving. Maar ik vind het gewoon een terechte vraag.

De **voorzitter**:

Tot slot, de heer Kops.

De heer **Kops** (PVV):

Wij hebben in Nederland een relatief grote opslagcapaciteit. Dan zou je zeggen dat wij het goed voor elkaar hebben. Dat is eigenlijk ook zo. Maar het kan zomaar zijn dat als er een noodsituatie ontstaat, dat gas alsnog geëxporteerd gaat worden naar andere landen, bijvoorbeeld Duitsland of België, met een relatief kleinere opslagcapaciteit. Dan is heel erg de vraag waar je het dan eigenlijk voor doet. Dat is de vraag. De PVV vindt principieel dat als wij dat gas in zo'n noodvoorraad stoppen, dat dan gewoon van en voor de Nederlanders moet zijn. Tot slot: ik ga sleutelen aan de motie. Dat sowieso.

De **voorzitter**:

Dan zien we die tegemoet.

Minister **Hermans**:

Ik begrijp dit gevoel -- het is meer dan een gevoel -- van de heer Kops. Je zit dan in een noodsituatie. Er is gas in Nederland opgeslagen. Dan wil je ook iets kunnen doen voor de Nederlandse situatie. Dat begrijp ik. Daar zeg ik bij dat we het gas in die noodvoorraad opslaan vanuit de gedachte dat als de nood écht aan de man is ... Alle landen om ons heen zullen dan ook in die situatie zitten; die kans is heel groot. Het is zeer waarschijnlijk dat dat zo zal zijn. Door het gas uit die noodvoorraad op de markt te brengen, vergroot je het aanbod en help je elkaar. We zijn een enorm verbonden markt. Er zit ook wel een logica in. Het is niet alleen maar heel raar. Maar nogmaals, ik begrijp heel goed waar de vraag vandaan komt. Omdat ook nog niet alle landen om ons heen besloten hebben tot het aanleggen van zo'n noodvoorraad, kan het dat wrange gevoel -- laat ik het zo maar even omschrijven -- alleen nog maar versterken. Vandaar mijn toezegging om dit erbij te betrekken. Ik zie de motie van de heer Kops tegemoet.

Voorzitter. De heer Boomsma vroeg mij nog ... Dat bent u zelf, voorzitter. U vroeg mij naar de internationale belangen in onze gasinfrastructuur zoals beschreven in het rapport van CE Delft en hoe dat precies zit. Daar hoort ook het kussengasvraagstuk bij. Dit hele vraagstuk zullen we meenemen in dat strategische gasbeleid, dus daarbij zal ik hierop nader ingaan.

De **voorzitter**:

Oké, dank u wel. Dan zijn we aan het einde gekomen van de beantwoording in de tweede termijn. Dan rest mij nog enkele toezeggingen voor te lezen en te concluderen dat er een tweeminutendebat is aangevraagd door de heer Jumelet. Hij zal daarbij als eerste het woord krijgen. Dat debat wordt ingepland.

Wij hebben de volgende toezeggingen genoteerd.

- Voor de zomer stuurt de minister een brief over de uitvoering van de motie-Grinwis c.s., waarin zij ook ingaat op de strategische kussengasreserves en de buitenlandse eigenaren van de gasreserves.

Minister **Hermans**:

Dat betrek ik allemaal bij het strategisch beleidskader waar in de motie-Grinwis c.s. om gevraagd wordt.

De **voorzitter**:

Ja, dat wordt daarbij betrokken. U gaat ook in op de nationale mogelijkheden om in geval van nood het gas voor onszelf te gebruiken. Dat wordt daar ook in meegenomen.

Dan de volgende toezegging.

- Voor de zomer informeert de minister de Kamer over de voorbereiding voor een capaciteitsmechanisme voor elektriciteit.
- De minister informeert de Kamer over de invloed van eigen gaswinning op de gasprijs. Dat staat vermeld in het rapport van het Internationaal Energieagentschap en dat was een vraag van mevrouw Van Oosterhout.

Minister **Hermans**:

Als het het toelaat, wil ik proberen dat nog voor het mijnbouwdebat te doen. Als mevrouw Van Oosterhout en ik even wisselen over in welk rapport het precies staat, kunnen we dat hopelijk snel doen. Mocht dat onverhoopt meer tijd vergen, dan laat ik dat nog even weten. Maar ik ga proberen het voor dat debat te doen.

De **voorzitter**:

Dank u wel; dat is mooi. Tot slot de laatste toezegging.

- De minister heeft toegezegd dat de Kamer wordt geïnformeerd over scenario's rond de verschillende geopolitieke crisissen die kunnen uitbreken.

Dat was ook een toezegging, begrijp ik. Was het een verzoek om eerst terug te kijken naar de brief die daar al eerder over was verstuurd of was het een toezegging om daar nog aanvullend op in te gaan?

Minister **Hermans**:

Het is een toezegging dat ik ga kijken wat er ligt en wat ik kan delen: publiek bij wat openbaar kan en vertrouwelijk bij wat vertrouwelijk moet. Dat kan ik niet zo een-twee-drie; daar moet ik even in duiken, in overleg met collega's. De termijn durf ik nu dus niet toe te zeggen. Ik suggereerde om de brief van februari 2025 er nog even bij te pakken, omdat daarin een analyse staat van wat we doen en wat er gebeurt bij zo'n verstoring.

De **voorzitter**:

Prima. De toezegging blijft staan. Er kan alleen nog geen termijn aan worden verbonden.

Dan zijn we bij het einde van deze vergadering gekomen. Ik sluit de vergadering.

Sluiting 16.32 uur.